

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN
KARŞILAŞTIKLARI İSTENMEYEN
ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI VE BU
DAVRANIŞLARIN NEDENLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ İLE İSTENMEYEN
DAVRANIŞLARI ÖNLEME YÖNTEMLERİ**

**Nükhet Sayın
(Yüksek Lisans Tezi)
Eskişehir - 2001**

**SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI İSTENMEYEN ÖĞRENCİ
DAVRANIŞLARI VE BU DAVRANIŞLARIN NEDENLERİNE İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ İLE İSTENMEYEN DAVRANIŞLARI ÖNLEME YÖNTEMLERİ**

Nükhet SAYIN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) Anabilim

Dalı

Danışman: Doç. Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz 2001

“Bu Tez Çalışması AÜAF’ca Desteklenmiştir. Proje No:002605”

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIKLARI İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI VE BU Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri

Nükhet SAYIN

Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) Anabilim Dalı
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2001

Danışman: Doç. Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz olarak etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan, öğretmenin zaman ve enerjisinin çoğunu bu davranışlarla ilgilenmek için harcamasına neden olan davranışlardır. Öğretmen ve öğrenciler için büyük sorun yaratan istenmeyen öğrenci davranışlarını engelleyebilmek ve öğrencilerde eğitimin amaçları doğrultusunda davranış değişikliği oluşturabilmek için, istenmeyen davranışların yaşanmasında etkili olan nedenlerin bilinmesi ve kullanılacak uygun yöntemlerin belirlenmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarını ve istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ilişkin görüşleri ile, bu davranışları engellemek için kullanılan yöntemleri saptamak ve değerlendirmektir.

Araştırma, 1999-2000 öğretim yılının bahar döneminde Eskişehir İl Merkezinde bulunan 92 ilköğretim okulunun birinci kademesinde görev yapan 1235 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiş, 911 öğretmenden kullanılabilir veri elde edilmiştir. Tarama türünde desenlenen bu çalışmada veriler, araştırma için geliştirilmiş olan “Sınıf

Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Anketi”nin sınıf öğretmenlerine uygulanması ile toplanmıştır.

Araştırmanın amacına dönük soruları yanıtlamak üzere toplanan verilerin çözümlenmesinde frekans ve yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, bağımsız gruplar arası “t” testi, tek yönlü varyans analizi ve Tukey HSD testinden yararlanılmıştır. İstatistiksel çözümlenmelerde “SPSS 7.0 for Windows” paket programı kullanılmıştır.

Araştırma sonunda, sınıf öğretmenlerinin en sık karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının; öğretmene arkadaşlarını şikayet etme, arkadaşlarına bağırma, gereksiz gürültü yapma ve derste izin istemeden konuşma olduğu; istenmeyen öğrenci davranışlarının öğretmenin bazı olumsuz tutum ve davranışlarından, öğrencinin ailesinden, sınıfın fiziki ortamından ve öğrencinin kendi kişisel özelliklerinden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıktığı ve sınıf öğretmenlerinin bu davranışlara karşı önleyici disiplin yöntemini çoğu zaman, cezalandırıcı ve iyileştirici disiplin yöntemlerini ise nadiren kullandıkları saptanmıştır.

ABSTRACT OF MASTER THESIS

UNDESIRABLE BEHAVIORS ENCOUNTERED BY CLASSROOM TEACHERS AND THEIR OPINIONS ABOUT THE REASONS OF THOSE BEHAVIORS AND THE METHODS FOR PREVENTING THEM

Nükhet Sayın

Division of Educational Sciences (Educational Administration, Supervision,
Planification and Economic)

Institute of Educational Sciences, July 2001

Advisor: Doç. Dr. Esmahan Ağaoğlu

The undesirable student behaviors in the classroom are the behaviors which negatively affect the teacher and the other students in the class, which disrupt learning and teaching, and also cause the teacher spend most of his/her time and energy to deal with in these behaviors. In the class, to be able to prevent the undesirable behaviors of the students which cause serious problems for both teachers and students, and be able to form the behavior change on the direction of education objectives for the students; it requires that the reasons which are effective in experiencing these behaviors should be known, and that suitable methods which will be used to provide the discipline in class should be determined.

The aim of this study was to determine and evaluate the opinions of classroom teachers about the frequency and the reasons of undesirable student behaviors, and the methods used in preventing those behaviors.

The study was conducted on 1235 classroom teachers who work on the first level of 92 primary schools, in spring term of 1999-2000 academic year in central Eskişehir; and the usable data, were obtained from 911 class teachers. The data collection procedure

involves a survey designed for determining teacher's opinion about the student undesirable behaviors in class.

The data were analyzed by calculating the arithmetic mean, standard deviation, independent groups t-test, and one-way ANOVA and Tukey HSD test. For the statistical analysis of the data, "SPSS for Windows" was used.

The disruptive behaviors that the teachers most often come across were complaining about their classmates, shouting at their classmates, making unnecessary noise, and speaking without permission during lessons. The causes of the disruptive student behaviors were thought to be negative attitudes and behaviors of the teacher, parent's characteristics, physical conditions of class, and the student's own personal problems. It was determined that the class teachers mostly used preventative discipline methods whereas they rarely used the curative and punishing discipline methods for handling the disruptive behaviors.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Nükhet Sayın'ın “Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri ile İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri” başlıklı tezi 11/ 07/ 2001 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Eğitim Bilimleri (Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi) Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç. Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Üye : Prof. Dr. Gönül KIRCAALİ İFTAR

Üye : Prof. Dr. Gürhan CAN

ÖNSÖZ

İstenmeyen davranışlar, sınıf içinde öğretmeni ve diğer öğrencileri rahatsız eden, öğrencinin arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmaları engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır.

Öğrencilerin öğrenci olmanın, aile dışında toplu halde yaşamının gerektirdiği kuralları öğrendikleri, gelecekte sergileyecekleri istedik davranışların temellerinin atıldığı ilköğretim okullarında öğrencilerin zamanlarını öğrenme görevlerine yoğunlaşarak geçirmelerini sağlamak, istenmeyen davranışları engelleyerek eğitim için uygun ortamı oluşturmak önemli bir konudur.

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma sıklıklarını, istenmeyen davranışların nedenlerine ilişkin görüşleri ile istenmeyen davranışları engellemek için kullandıkları yöntemlerin sıklıklarının belirlenmesidir.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde pek çok kişinin değerli yardım, eleştiri ve katkıları olmuştur. Tümüne teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Araştırmanın her aşamasında değerli görüş, öneri ve eleştirileriyle beni yönlendiren, katkı ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam sayın Doç. Dr. Esmahan Ağaoğlu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süreci boyunca bana zaman ayıran, sık sık görüş ve yardımlarına başvurduğum sayın hocalarım sayın Prof.Dr. Gürhan Can ve Doç. Dr. Coşkun Bayrak'a, araştırmanın çeşitli aşamalarında karşılaştığım güçlükleri aşmamda bana yardımcı olan sayın Yrd.Doç.Dr. Ayşen Namlu'ya, Yrd. Doç.Dr. Esra Ceyhan'a, Yrd. Doç. Dr. Aykut Ceyhan'a ve Öğr. Grv. Bahadır Erişti'ye teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırmamın desenlenmesi aşamasından itibaren deneyim, önerileri ve desteğini esirgemeyen sayın Dr. Naciye Aksoy'a teşekkürler borçluyum.

Beni sürekli destekleyen anneme ve babama, varlıklarıyla bana güç veren eşim Vedat Sayın'a, biricik kızım Esra'ya sadece teşekkür yetmez biliyorum, minnettarım...

Eskişehir, 2001

Nükhet SAYIN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZ	ii
ABSTRACT	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZGEÇMİŞ	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Sınıf Yönetimi	2
1.1.2. Disiplin	6
1.1.3. İstenmeyen Davranışlar	9
1.1.4. İstenmeyen Davranışların Nedenleri	11
1.1.4.1. Aileden kaynaklanan nedenler	12
1.1.4.2. Öğretmenden kaynaklanan nedenler	13
1.1.4.3. Öğrenciden kaynaklanan nedenler	16
1.1.4.4.. Program ve öğretim yöntemlerinden kaynaklanan nedenler	17
1.1.5. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler.....	18
1.1.5.1. Cezalandırıcı disiplin yöntemi	18
1.1.5.2. Önleyici disiplin yöntemi	19
1.1.5.3. İyileştirici disiplin yöntemi	20
1.1.6. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkileri	21
1.1.6.1. İstenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemler	21
1.1.6.2. İstenmeyen davranışlar ortaya çıktıktan sonra tepkiler	24
1.2. Amaç	31
1.3. Önem	32
1.4. Sınırlılıklar.....	33

BÖLÜM II

2. YÖNTEM	34
2.1. Araştırma Modeli	34
2.2. Evren ve Örneklem	34
2.3. Veriler ve Toplanması	38
2.3.1. “Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme” Anketinin Hazırlanması	38
2.3.2. Anketin Uygulanması	40
2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması	41

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM	43
3.1. Giriş	43
3.2. İstenmeyen Davranışları İle Karşılaşma Sıklıkları	43
3.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri.....	46
3.4. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler	49
3.4.1. Sınıf Öğretmenlerinin Cezalandırıcı Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları	50
3.4.2. Sınıf Öğretmenlerinin Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları	52
3.4.3. Sınıf Öğretmenlerinin İyileştirici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları	54
3.5. Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Yöntemler	55
3.5.1. Cinsiyet ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	56
3.5.2. Yaş ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	58
3.5.3. Mezun Olunan Okul ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	62
3.5.4. Mesleki Deneyim ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	65
3.5.5. Okutulan Sınıf Düzeyi ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	69
3.5.6. Sınıftaki Öğrenci Sayısı ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri	73
3.6. Özet	76

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER	78
4.1. Sonuç	78
4.2. Öneriler	81
EKLER	83
1. Araştırmanın Evreni	84
2. Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Anketi	89
3. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Onay Belgesi	98
KAYNAKÇA	99

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
1. Araştırmanın Çalışma Evreni	35
2. Çalışma Evrenini Oluşturan Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri	36
3. Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Öğrenci Sayısı	37
4. Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışları İle Karşılaşma Sıklıkları	44
5. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri	47
6. Sınıf Öğretmenlerinin Cezalandırıcı Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları ...	50
7. Sınıf Öğretmenlerinin Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları	52
8. Sınıf Öğretmenlerinin İyileştirici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları	54
9. Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Kullandıkları Disiplin Yöntem Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri	56
10. Yaşlarına Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59
11. Yaşlarına Göre Kullanılan Önleyici ve İyileştirici Disiplin Yöntemlerine Uygulanan Tukey HSD testi	61
12. Mezun Olunan Okullara Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	63

13. Mezun Olunan Okullara Göre İyileştirici Disiplin Yöntemini
Kullanmaya Uygulanan Tukey HSD Testi64
14. Mesleki Kıdeme Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının
Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları67
15. Okutulan Sınıf Düzeyine Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının
Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları70
16. Okutulan Sınıf Düzeyine Göre Önleyici Disiplin Yöntemini
Kullanmaya İlişkin Tukey HSD Testi71
17. Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının
Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları74

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problemine ve araştırmada ele alınan soruna dayanak oluşturan sınıf yönetimi ve disiplin kavramlarına ilişkin temel bilgiler verilmiş, ardından araştırmanın amacı açıklanmış, araştırmanın önemi ile araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir.

1.1. Problem

Eğitim ve öğretim etkinliklerindeki başarı, sınıfın iyi bir şekilde yönetilmesi ile sağlanabilir. Sınıf düzenini bozan, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz olarak etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan istenmeyen öğrenci davranışları, sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları en büyük sorunların başında gelmektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının sıklıkla yaşandığı sınıflarda öğretmenler zamanlarının ve enerjilerini çoğunu öğretim görevlerinden çok, bu davranışları kontrol etmek için harcamak zorunda kalmaktadırlar. İstenmeyen davranışların çok az yaşandığı sınıflarda, öğretime daha çok zaman ayırabilmekte ve öğrenciler zamanlarını öğrenme görevlerine aktif bir şekilde yoğunlaşarak geçirebilmektedirler (Atıcı, 1999, s.119). Sınıfta uygun ortam sağlanmazsa bu durumdan en çok, öğretimleri engellenen öğrenciler etkilenecektir. Bu nedenle, sınıf içinde yaşanması istenmeyen davranışların engellenmesi gerekmektedir.

Sınıf yönetiminde öğretmenler ve öğrenciler için büyük sorun yaratan istenmeyen öğrenci davranışlarını engellemek için, öncelikle hangi davranışların sınıfta istenmeyen davranışlar olduğunun açıklığa kavuşturularak, bu davranışların ortaya çıkmasında etkili

olan nedenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Çoğu zaman sorunların çözümü, onların ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerde saklıdır (Tertemiz, 2000, s.55). İstenmeyen davranışların hangi nedenlerden kaynaklanarak ortaya çıktığı bilindiğinde öğretmenin göstereceği uygun tepkiler ve uygun yöntemlerle davranışı oluşmadan önlemek olanaklı olabilmektedir. Davranışın oluşuktan hemen sonra değiştirilmesi de olanak dahilindedir.

İlköğretim okulları, öğrencilerin disiplin anlayışının oluşması ve istenmeyen davranışlar konusunda eğitimin diğer kademesindeki okullardan daha önemlidir. Önemli olması, öğrencilerin gelecekte sergileyecekleri davranışların temellerinin bu dönemde atılmasında yatmaktadır (Başaran, 1996, s.147).

Öğrencilerin, öğrenci olmanın, aile dışında toplu halde yaşamının gerektirdiği kuralları öğrendikleri, gelecekte sergileyecekleri davranışların temellerinin atıldığı ilköğretim okullarında yaşanan istenmeyen davranışlar onların öğretimlerini de engelleyecektir. Bu nedenle, bu araştırmada sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarının, bu davranışların nedenleri ile ilgili görüşlerinin ve istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı hangi yöntemleri kullandıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Sınıfta öğretimi engelleyen istenmeyen öğrenci davranışların belirlenebilmesi için sınıf yönetimi kavramına değinmekte yarar görülmektedir.

1.1.1. Sınıf Yönetimi

Eğitimin hedefi olan davranışlar, öğrencilere sınıf ortamında kazandırılır. Sınıf, eğitim sisteminin en küçük ve en son birimi, ancak eğitim yönetiminin ilk ve temel basamağıdır. Eğitim yönetiminin kalitesi büyük ölçüde, sınıf yönetiminin kalitesine bağlıdır (Başar, 1994, s.13). Bu kaliteyi, eğitimde bireylere kazandırması düşünülen davranışlar belirlemektedir. Eğitim; *“bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci”* olarak tanımlanmaktadır (Ertürk, 1972, s.12).

Eğitimin iç dinamikleri olarak kabul edilen öğrenci, öğretmen, ders planı, eğitim programı, öğretim süreci, öğrenme-öğretme yöntemleri, eğitim teknolojisi ve zaman gibi birçok öge sınıf içinde yer alırlar. Öğretmenin görevi; bütün bu ögeler arasında anlamlı ve sürekli bir eşgüdüm sağlayarak sınıfını etkili bir şekilde yönetmektir (Sarıtaş, 2000, s.48).

Sınıf yönetimi, sınıftaki insan ve madde kaynakları ile zamanın yönetimidir. Öğretmen ve öğrencilerin çalışmasına engel olan faktörlerin en aza indirilmesi, öğretim zamanının etkili kullanılması ve sınıf içinde yapılan her türlü çalışmaya öğrencilerin katılımının sağlanması etkili bir sınıf yönetiminin temel amacıdır. Sınıf yönetimi aynı zamanda, öğrencilerle iyi iletişim kurabilme, sınıf içi sorunların çözümünde öğrencilere öz yeterlik ve içsel kontrol kazandırma, sınıf içi çatışmaları en aza indirerek öğretimin verimliliğini yükseltme becerisidir (Başar, 1994, s.13; Gürkan ve Gökçe, 1999, s.164; Sarıtaş, 2000, s.48). Sınıf yönetiminde temel hareket noktası, öğrenmeyi ve öğretmeyi kolaylaştıracak sınıf ortamının sağlanmasıdır (Türnüklü, 2000, s.37).

Sınıf yönetimi tanımlarında görüldüğü gibi, sınıf yönetimini etkileyen bazı değişkenler vardır. Bu değişkenler; sınıfın fiziki ortamı, plan-program etkinlikleri, zamanın kullanımı, ilişki düzenlemeleri ve davranış düzenlemeleri olmak üzere beş boyutta ele alınmaktadır (Sarıtaş, 2000, s.48).

Sınıfın fiziki ortamı, sınıf yönetiminin birinci boyutunu oluşturur. Öğretmenlerin önemli görevlerinden biri; dersini etkili ve verimli bir şekilde sürdürebileceği uygun fiziki ortamı sağlamaktır (Robinson, 1980, s.57). Fiziki ortam; öğrenci sayısı, sıra, masa, dolap gibi araçların sınıf içindeki yerleşimi, sınıf içindeki boş alanlar, ısı, ışık ve renk düzeni, temizlik, gürültü düzeyi gibi değişkenlerden oluşur. Öğretmenin fiziki ortam içindeki her bir değişkeni öğrenci özelliklerine ve dersin amaçlarına uygun olarak düzenlemesi, öğrencilerin okula gelme, dersi dinleme ve derse katılma isteklerini artıracığı gibi, istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını da engelleyecek, olumlu davranışların kazandırılmasında yardımcı olacaktır (Başar, 1994, s.13; İlgar, 1996, s.142; Aydın, 1998, s.34). Öğretmen ve öğrenciler sınıfı, sınıf da yapısı nedeniyle öğrencinin ve öğretmenin davranışlarını düzenler. Uygun düzenlenmiş fiziki ortamın,

öğrenme-öğretme sürecini ve öğrenci davranışlarını olumlu yönde etkileyeceği unutulmamalıdır (Türnüklü, 2000, s.37).

Bir çok araştırma sonucuna göre, sınıftaki oturma düzeni ile öğrenmeye yoğunlaşma, öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen arasında olumlu etkileşim ve istenmeyen davranışlarda bulunma sıklığı arasında bir ilişki bulunmaktadır (Türnüklü, 2000, s.37). Fiziki ortamın önemli değişkenlerinden biri olan sınıftaki öğrenci sayısı ile ilgili olarak Kounin (1970), kalabalık olmayan sınıfların öğretmenin moralini, öğrencilere karşı tutum ve davranışlarını, mesleki doyumunu olumlu olarak etkilediğini, öğrenci sayısının az olduğu sınıflarda istenmeyen davranışların görülme sıklıklarının daha az olduğunu vurgulamaktadır. Aynı konu ile ilgili olarak Finn ve Archilles'in (1990) çalışmalarında, öğrenci sayısının azlığı ile öğretmen morali ve öğrenci başarısı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu belirlemişlerdir (Aktaran: Başar, 1994, s.30).

Sınıf yönetiminin ikinci boyutu; plan-program etkinlikleri ile ilgilidir. Hedef ve hedef davranışlar doğrultusunda yıllık, ünite ve günlük planların yapılması, öğretim yönteminin seçimi, ders sırasında kullanılacak araç-gerecin belirlenmesi ve sağlanması, değerlendirme etkinliklerinin düzenlenmesi gibi özellikler, sınıf yönetiminin plan-program etkinlikleri boyutunda ele alınmaktadır (Başar, 1994, s.14; Gürkan ve Gökçe, 1999, s.168). Plan yapma, eğitimde başarıyı artıran bir etkidir. Planlar, dersin amaç ve içeriğine bağlı olarak hazırlanmalıdır. Planlar öğrenciler için, bireysel ya da birlikte, ezberleme, sunu, küme çalışması, sesli-sessiz okuma, tartışma, gösteri, yazma gibi dersin amaçlarına göre farklı çalışma yöntemlerini içermeli, öğrencilere farklı çalışma alışkanlıkları kazandırmalıdır (Gürkan ve Gökçe, 1999, s.169). Planlar hazırlanırken öğrenciler arasındaki bireysel ayrılıklar ve gelişim durumları da göz önüne alınmalıdır. Öğrenciler için uygun olmayan ders planı, onların derste sıkılmalarına, derse aktif olarak katılamamalarına ve sınıfta istenmeyen davranışların yaşanmasına, sınıf düzeninin bozulmasına neden olacaktır.

Zamanın kullanımı sınıf yönetiminin üçüncü boyutudur. Öğretimin etkili olması, öğrenme için ayrılan zamanın çokluğuna ve bu zamanın amaçlı çalışmalar için kullanılmasına bağlıdır. Sınıf içinde geçirilecek zamanın çeşitli etkinliklere dağılımı,

ders dışı ve sınıf disiplinini bozacak çalışmalarla zaman harcanmaması, dersteki sıkıcılığın ortadan kaldırılması bu boyut içinde ele alınmaktadır. Zamanı etkili kullanmak, sınıf çalışmalarının dikkatle planlanması ve zamana bağlanması ile mümkün olur (Başar, 1994, s.14).

Sınıf yönetiminin dördüncü boyutunu ilişki düzenlemeleri oluşturur. Bu boyut, sınıf içindeki öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öğretmen ilişkilerinin düzenlenmesi ile ilgilidir. Sınıfın, değişik sosyo-ekonomik düzeylerden gelen ve genellikle 20 ile 50 arasında değişen öğrenci mevcudundan oluşmuş bir ortam olduğu düşünüldüğünde, böyle bir ortamda ilişkilerin karmaşık olması doğal kabul edilir. Sınıftaki ilişkilerin karmaşıklığı onların kural koyarak düzenlenmesini gerektirir. Sınıf içi kurallar öğrencilerle birlikte belirlenir ya da onların onayı alınarak uygulanabilirse kurallara uyum söz konusu olabilir. Böylesi kural koyma sonucunda öğrenci, kendisinden neleri yapmasının beklendiğini, sınıf içi ilişkilerinde hangi davranışlarının uygun olmayacağını ve istenmeyen davranışları sonunda nelerle karşılaşacağını önceden bilir. Kuralların öğrenciler tarafından anlaşılması ve benimsenmesi sonucu sınıf içi ilişkilerde istenilen düzenin sağlanması olanaklı olabilir. Sınıftaki disiplinli ortam, öğretmenin kuralları uygulamadaki tutarlığı ile süreklilik göstermektedir (Başar, 1994, s.14; Froyen ve Iverson, 1999, s.5). Kurallar yoluyla öğrenciye kendi davranışını denetleme, değerlendirme yeterliği kazandırmak amaçlanmaktadır. Öğrencinin içinde yaşadığı toplumun özelliğine göre sergilediği davranışların hangilerinin doğru-iyi, hangilerinin yanlış-kötü olduğunu görebilmesine, algılamasına öğretmenin yardımcı olması çok önemlidir (Başaran, 1996, s.145). Sınıf yönetiminde ilişki düzenlemeleri boyutu, davranış düzenlemeleri boyutu üzerinde etkili ve ilişkili olan bir boyuttur.

Davranış düzenlemeleri sınıf yönetiminin beşinci ve son boyutudur. Eğitim ve öğretimi olumsuz yönde etkileyen; öğretmenin beklentilerine ve dersin amaçlarına ters düşen, öğretmen ve diğer öğrencilerle etkileşimi engelleyen istenmeyen davranışlar, sınıf yönetiminin davranış düzenlemeleri boyutunda ele alınır (Ataman, 2000, s.172). Sınıfta disiplin sağlanmazsa oluşacak karmaşa nedeniyle bu durumdan öğretileri engellenen öğrenciler etkilenecektir. Davranış düzenlemeleri ile, öğrencilerin sınıf kurallarına uymaları istenmeyen davranışların engellenerek sınıfın eğitsel çalışmalar için hazır hale

gelmesi sağlanabilir (Başar,1994, s.14; Ök ve diğerleri, 2000, s.39). Öğretmenlerin sınıf yönetiminde karşılaştıkları en büyük sorun, uygun davranış düzenlemesi yönünde harcadıkları çabadır. Yani, sınıfta istenmeyen davranışlarla baş etme yönündeki etkinlikleridir. Günümüz okullarında sınıfta disiplinin sağlanması öğretmenlerin birincil görevi haline gelmiştir. Sınıftaki verimliliği artırmak istenmeyen davranışların engellenmesi ile olanaklı olabilir. Bu nedenle sınıfta disiplinin sağlanması ve sürdürülmesi son yıllarda eğitim-öğretim sorunları içinde üzerinde çok tartışılan konuların başında gelmektedir.

Sınıf yönetimi ile sınıf disiplini kavramları çoğu kez birbiri yerine kullanılmakta ya da bu iki kavram birbiri ile karıştırılmaktadır. Oysa, sınıf yönetimi ile sınıf disiplini aynı anlama gelen kavramlar değildir. Sınıf yönetimi daha geniş, sınıf disiplini ise, öğrencilerin “yaramazlıklarına” yanıt verme anlamında kullanılan ve sınıf içinde yapmaları istenmeyen davranışları içeren daha dar bir kavramdır (Bayrak, 1995, s.3). Bu bakımdan disiplin kavramının açıklanmasında yarar görülmektedir.

1.1.2. Disiplin

Disiplin farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Disiplin sözcüğü, kabul edilmiş bir lider altında çalışma ve onu izleme anlamındaki Latince kök kelimesi “disciple” den gelmektedir. Disiplin geçmiş dönemlerde ceza vermek, istenmeyen davranışları zorla değiştirmek anlamında kullanılırken, daha sonraları “bir kişinin yetişmesine ve başarılı olmasına yardımcı olmak” olarak kullanılmaya başlanmıştır (Hoover, 1976, s.72; Henson, 1998, s.292).

Eğitimde disiplin, önceden belirlenmiş kurallar ile öğrenciye hangi davranışların istenilir olduğunu gösterip öğretmek; öğrencinin bu davranışları yapıp yapmadığını izlemek; davranışı beklenenden iyi yaptığında onu ödüllendirmek, yapmadığında ise ona yaptırım uygulamaktır. Bu anlamıyla disiplin, istenilen davranışı öğretmek ve yerleştirmektir. Böyle bir disiplin anlayışı eğitim ile aynı anlamı taşımaktadır (Başaran, 1996, s.145).

Sınıfta disiplin; sınıfın düzenini bozan, dersin işlenişini ve öğrenmeyi engelleyen öğrenci davranışlarına karşı öğretmen tepkilerini içermektedir. Ders sırasında eğitim-öğretim etkinliğini bozan ses ve davranışlar, gizlice arkadaşına not alıp verme, dikkat dağıtma, hayal kurma, derste sınıf içinde dolaşma, öğretmene karşı saygısızca davranma gibi davranışlar dersin işlenişini engelleyen ve öğretmenin tepki vermesine neden olan istenmeyen davranışlardan bazılarıdır (Gürkan ve Gökçe, 1999, s.166). Eğitim ve öğretimi engelleyen bu davranışların uygun öğretmen tepkileri ile engellenmesi gerekmektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının olmadığı ya da bu davranışların yarattığı sorunların kolayca çözüldüğü sınıflarda öğrenciler kendilerini rahat ve güvende hissederek, dikkatlerini yalnızca derse yöneltebilirler (Erden ve Akman, 1998, s.251). Sınıf disiplinini sağlamada amaç; öğrenciyi korkutmak, sindirmek, cezalandırmak değil, istenmeyen davranışları en aza indirmek, güven kazanmak, öğrencilere yardımcı olmak ve istenilen davranışları desteklemek olmalıdır (Chemlynski, 1996, s.43).

Disiplin, öğretmenin sınıfta sıkıyönetim uygulaması; öğrencilerin uslu ve sessiz durması, söylenenleri koşulsuz yerine getirmesi; kimseyi rahatsız etmeden dersi dinlemesi demek değildir. Disiplinli sınıf, disiplinli öğretmen denildiğinde de bu anlaşılmalıdır. Disiplinin böyle bir anlayışla sağlanmaya çalışılması, öğrencilerin korku ve kaygıya kapılmalarına, içe dönük bir yapı geliştirmelerine, okuldan soğumalarına ve devamsızlıklarının artmasına neden olur. Bu durum eğitimin amacına uygun değildir (Başaran, 1996, s.145; İlgar, 1996, s.145).

Disiplin kavramı bazen de istenmeyen bir davranış sonunda ceza verme ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Oysa disiplin, öğrencileri sadece cezalandırmak demek değildir. Ceza, disiplinin işlevlerinden sadece birisidir. Disiplinin; istenilen öğrenci davranışlarının ödüllendirme, amaçlı etkinliklerde bulunma, öğrencilere birlikte çalışma alışkanlığı ve sorumluluk kazandırma gibi başka işlevleri de vardır. Sınıf disiplini, öğrenmeyi en üst düzeye çıkarmak ve dersin işlenişini engelleyen davranışları ortadan kaldırmak amacıyla sınıf kurallarını belirlemek ve uygulamaktır (Chemlynski, 1996, s.43; Sarıtaş, 2000, s.55).

İstenmeyen öğrenci davranışları ile sıklıkla karşılaşılan sınıflarda, sınıf düzeni sık sık bozulur ve öğretmenler, zamanlarının çoğunu öğretme görevinden çok, öğrencilerin bu davranışlarını kontrol etmek için harcamak zorunda kalırlar (Kerr ve Nelson, 1989, s.173). Eğer disiplin ya da eğitim için uygun ortam sağlanamazsa bundan en çok öğrenciler etkilenir (Henson, 1988, s.293).

Hisum ve Strong'un (1978) orta öğretimde görev yapan öğretmenleri kapsayan araştırmalarında, öğretmenlerin bir çalışma gününde istenmeyen öğrenci davranışları için harcadıkları ortalama zamanın birbuçuk saat olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmalarında; mesleki deneyimi beş yılın altında olan öğretmenlerin günlük çalışma saatlerinde istenmeyen davranışlara harcadıkları zamanın, mesleki deneyimi beş yılın üzerinde olan öğretmenlerin harcadıkları zamanın iki katı olduğu da bulunmuştur. Bu araştırmaya paralel olarak Hilsum ve Cane'nin (1981) benzer gözlem ve analiz yöntemleri kullanarak yaptıkları araştırmada, ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışları kontrol etmek için harcadıkları zamanın; ilköğretim ikinci kademesinde çalışan öğretmenlerden dört kat daha fazla olduğunu ortaya koymuşlardır (Aktaran: Kounin, 1980, s.27). Brpohy'e (1988) göre ilköğretimin bu iki kademesi arasında öğretmenlerin istenmeyen davranışları değiştirmek için harcadıkları sürenin farklılığı, öğrencilerin gelişimsel özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin okula başladıkları zamandan onuncu yaşlarına kadar süren zamana kadar onların nasıl öğrenci olunacağını öğrendikleri zamandır ve öğretmene bu dönemde öğretmene çok iş düşer. 10-12 yaş arası dönemde ise sınıf yönetimine verilen ağırlık azalır, öğrenciler olgunlaşma yolunda, sınıf kurallarına uymaya ve öğretmenlerini memnun etmeye isteklidirler. 12-15 yaş arasını kapsayan ilköğretimin ikinci kademesinde olduklarında ise, sınıf kurallarının nedenlerini anlarlar (Aktaran: Başar, 1994, s.16).

İstenmeyen davranışlar, öğretmenlere eğitim-öğretim etkinlikleri sırasında büyük zorluklar yaratır ve öğrenmeyi olumsuz etkiler. Bu nedenle, öğretmenin disiplini sağlamadan derse başlamaması gerekmektedir. Sınıf disiplinini sağlamada başarılı olabilmek için öncelikle "istenmeyen davranışlar" diye nitelendirilebilecek davranışların neler olduğunun belirginleştirilmesi gerekmektedir.

1.1.3. İstenmeyen Davranışlar

“Disiplini bozan” ya da “sınıf düzenini bozan” davranışlar olarak da adlandırılan istenmeyen davranışlar, sınıf içinde öğretmeni ve diğer öğrencileri rahatsız eden, öğrencinin sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmalarını engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır (Edwards, 1997, s.135; Tertemiz, 2000, s.54).

Sınıfta “istenmeyen” olarak nitelendirilen davranışlar çeşitlidir. Bu davranışların bir kısmı, öğrencilerin “geçici ilgisizliklerinden” kaynaklanır. Öğrencilerin geçici ilgisizlikleri sonucu sergiledikleri bu davranışların etkisi kısa sürer ve genellikle sadece o davranışta bulunan öğrenciyi etkiler. Derste dışarıyı seyretme, hayal kurma, ıslık çalma, bir işi oyalanarak yapma, sırayı dizleriyle kaldırma gibi davranışlar kısa süren, öğrencilerin geçici ilgisizlikleri sonucu ortaya çıkan istenmeyen davranışlardır (Kerr ve Nelson, 1989, s.174).

İstenmeyen davranışların diğer bir kısmı ise “ders dışı davranışlardır”. Bu gruptaki davranışlar, daha uzun sürmeleri ve sınıf çalışmalarını daha fazla engellemeleri dışında; geçici ilgisizliklerden kaynaklanan davranışlara benzerler. Yüksek sesle konuşma, sınıfa gürültüyle girme, sıra ya da masaya vurma, izin almadan oturduğu yeri değiştirme, arkadaşının eşyasını zorla alma, sınıfta şarkı söyleme, kopya çekme, arkadaşına not gönderme, dersin konusu dışında konuşma, bir şeyler yiyip içme, gülme ve arkadaşlarını güldürme, derste sınıf dışına çıkmak isteme gibi davranışlar öğrencilerin ders dışı davranışlarına örnek olarak verilebilir (Sarıttaş, 2000, s.72; Tertemiz, 2000, s.54).

Sorun olan diğer davranışlar ise, “öğretmenin dersi anlatmasını ve öğrencilerin çalışmasını engelleyen” davranışlardır. Öğretmene karşı saygısızca davranma, öğretmenin verdiği sınıf içi görevlerden kaçma, öğretmene arkadaşlarını şikayet etme, öğretmene sürekli itiraz etme, sınıfa geç girme, derse çalışmadan ya da ödevini yapmadan gelme, kitap-defter gibi ders araçlarını getirmeme, sınıf kurallarına karşı

gelme, arkadaşlarına vurma-itme, izin istemeden konuşma, küfür etme, yalan söyleme, sınıfta amaçsızca dolaşma, okula oyuncak getirme, sınıfın ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar verme gibi davranışlar öğretmenin dersi anlatmasını ve öğrencilerin çalışmasını engelleyen davranışlardır (Cullingford,1995, s.88; Sarıtaş, 2000, s.72; Tertemiz, 2000, s.54).

Bu tür davranış örnekleri daha da çoğaltılabilir. Her öğretmenin sınıfında yaşanan istenmeyen davranışlar ve bu davranışlara karşı tepkisi farklı olacaktır. Öğretmen bir davranışı değerlendirirken davranışın şiddetine, sürekliliğine, sıklığına, olduğu koşullara, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve davranışın diğer öğrenciler üzerindeki etkisini de göz önünde bulundurmalıdır (Tertemiz, 2000, s.55).

Sınıfta sıklıkla gözlenen istenmeyen davranışların neler olduğunu belirlemeye ilişkin olarak Merret ve Wheldall (1989) öğretmen görüşlerine dayalı olarak yaptıkları araştırma sonucunda en sık karşılaşılan davranışların; izin istemeden konuşma, arkadaşlarını rahatsız etme, sınıf kurallarına karşı gelme ve gereksiz gürültü yapma olduğunu saptamışlardır.

Aksoy (1999), Ankara il merkezindeki ilköğretim okullarında yaptığı araştırmasında her zaman gözlenen istenmeyen davranışların; izinsiz konuşma, verilen görevi yapmama, arkadaşlarıyla kavga etme, aşırı konuşma ve öğretmenin isteklerine uymama gibi başlıca beş davranış olduğunu vurgulamakta, bu davranışlara ek olarak; öğretmene arkadaşlarını şikayet etme, sınıf içinde amaçsızca dolaşma, sıra ve sandalyeye vurarak ses çıkarma, derste gülme ve diğer öğrencileri güldürme, sınıftan izinsiz ayrılma gibi disiplini bozan davranışlarla da çoğu zaman karşılaştığı sonucuna varmıştır.

İstenmeyen davranışların neler olduğu ile ilgili olarak Atıcı (1999), İngiltere ve Türkiye'deki ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen davranışları sistematik gözlem yöntemiyle belirlemiş ve her iki ülke öğretmenlerinin sıklıkla karşılaştıkları istenmeyen davranışların; izin istemeden konuşma, derse ilgisizlik ve arkadaşlarını rahatsız etme olduğu belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin sınıflarında sıklıkla karşılaştıkları istenmeyen davranışlarla ilgili bu

bulgular Türnüklü'nün (1999) Türkiye'de oniki, İngiltere'de sekiz sınıf öğretmeni ile yaptığı görüşme ve gözlemlerine dayalı olarak elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir.

Özen ve Batu'nun (1999) Eskişehir ilinde onbir ilköğretim okulunda görev yapan 45 sınıf öğretmeni ile sınıfta sıklıkla karşılaşılan istenmeyen davranışların neler olduğunu ve bu davranışların düzeltilmesinde öğretmenlere yol gösterecek destek hizmet türünün belirlenmesi amacıyla yaptıkları araştırmada; etrafı rahatsız ederek sınıfa girip çıkma, söz almadan konuşma ve yerinden kalkma davranışlarının en sık gözlenen istenmeyen davranışlar olduğunu belirlemişlerdir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkisi olan nedeni anlamak, hem o davranışı değiştirmek, hem de gelecekte ortaya çıkabilecek davranışı engelleyebilmek için gereklidir. İstenmeyen davranışlarla başa çıkabilmek için, öncelikle bu davranışların yaşanmasında etkili olan nedenlerin bilinmesi gereklidir.

1.1.4. İstenmeyen Davranışların Nedenleri

İstenmeyen davranışların yaşanmasını önleyerek, sınıfta eğitim-öğretim için uygun ortamı hazırlamak öğretmenin önemli görevlerinden biridir. İstenmeyen davranışları engellemenin ya da değiştirmenin yolu, o davranışın nedenini tanımaktan geçer. Çünkü çoğu zaman sorunların çözümü, onların ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerde saklıdır (Tertemiz, 2000, s.55).

İstenmeyen davranışlar bir çok nedenden kaynaklanarak ortaya çıkabilir. Bu nedenleri; aileden kaynaklanan nedenler, öğretmenden kaynaklanan nedenler, öğrenciden kaynaklanan nedenler, plan ve öğretim yöntemlerinden kaynaklanan nedenler olmak üzere dört başlık altında toplamak mümkündür. Bu nedenler, izleyen başlıklarda kısaca özetlenmektedir

1.1.4.1. Aileden kaynaklanan nedenler

Çocukların yaşadıkları aile ortamının onların davranışları üzerinde doğrudan etkilileri vardır. Uygun olmayan aile ortamı, öğrencilerin kişilik gelişimi için gerekli duygusal desteği çok az sağlamakta ya da hiç sağlayamamaktadır. Bu durum, çocukların okuldaki başarısını ve davranışlarını olumsuz yönde etkilemektedir (Edwards, 1997, s.5).

Ailenin çocuğuna yeterli ilgi göstermemesi durumunda, ilgi eksikliği yaşayan çocuklar, bu eksikliği okulda öğretmenlerinden karşılamak isterler. Çoğu çocuk yalnızca istenmeyen davranışlarda bulunduğu ailesinin ilgisini üzerine çekebilmektedir. Anne-babalarını meşgul etmezlerse, onlar tarafından ihmal edildiklerini, kendilerine önem verilmediğini düşünürler. Aile bireylerinin ilgisini üzerlerine çekmek için sürekli olarak istenmeyen davranışlarda bulunur ve bu sayede kendileriyle ilgilenilmesini sağlarlar. Eğer öğrenci bu davranış yönteminin ilgi çekmenin en kolay yolu olduğunu benimserse aynı amaçla benzer davranışları sınıfta da yapmaya başlar. Dolayısıyla sınıf düzeninin bozulmasına neden olur. Böyle bir durumda öğretmen öğrencisinin bu davranışının evde benimsediği bir yöntem olduğunu anlayamazsa, aynı yanlışa düşerek öğrencisine sadece istenmeyen davranışından sonra ilgi gösterir (Edwards, 1997, s.6). Bu durum, istenmeyen davranışın değiştirilmesini değil, o davranışların bir çok kez tekrarlanmasına ve pekiştirilmesine neden olacaktır.

Sevgi eksikliği de, ilgi eksikliğine benzer bir durumdur. Gerçekte, çocuklar kendilerine gösterilen ilginin, ne kadar çok sevildiklerinin göstergesi olduğunu düşünürler. Çocuklar ailelerinden gerekli ilgiyi görmediklerinde sevilmediklerini zannederler. Sevgiden yoksun çocuklar, çoğu zaman bu gereksinimlerini nasıl tatmin edebileceklerinin arayışı içine girerler ve bu sırada bir takım disiplin sorunlarının yaşanmasına neden olurlar (Edwards, 1997, s.6). Benzer şekilde, boşanmış ailelerin çocukları da sevgi eksikliğinden kaynaklanan ve sınıf içinde yaşanması istenmeyen davranışlarda bulunurlar.

Aileden kaynaklanan istenmeyen davranışların bir diğeri de, anne ve babanın çocuklarını, evde sıkı kontrol altında tutması durumudur. Çocuklarının tüm bağımsız düşünce ve davranışlarını bastırmaya çalışan ailelerin bu tutumu; çocuğun kendisi ve

çevresindekilerle çatışma yaşamasına neden olur. Çocuğun özgürlük isteği ve ailesinin sıkı kontrolü arasındaki çatışma, isyan duygusunun oluşmasına neden olabilmektedir. Evdeki isyan, sınıf ve diğer sosyal ortamlarda da kendini gösterir. Böylelikle öğrenci sınıf kurallarına, öğretmenine ve arkadaşlarına karşı gelme eğilimi içine girer (Cipani, 1998, s.34 ; Edwards, 1997, s.6).

Atıcı (1999) Türkiye ve İngiltere’de görev yapan sınıf öğretmenlerini kapsayan araştırmasında, her iki ülkede görev yapan sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarının en önemli nedeni olarak, öğrencinin ailesinin; özellikle aile içi sorunların etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Aksoy’un (1999) Ankara İli ilköğretim okullarında görevli öğretmenlerin öğrenci disiplini hakkındaki görüşlerine dayalı olarak yaptığı çalışmada; aile içi sorunların, ailelerin çocuğun eğitimine karşı ilgisizliğinin, ailenin çocuğuna karşı olumsuz tutum ve davranışlarının, televizyon ve kitle iletişim araçlarında sergilenen şiddet olaylarının olumsuz etkilerinin, öğrencilerin istenmeyen davranışlarının ortaya çıkmasında en önemli nedenler olduğunu belirlemiştir. Ayrıca öğretmenlerin, ailelerin tutumlarının öğrenci davranışlarına etkisi olduğu kadar, bazı sorunların kendileri tarafından yaratılan sınıf ortamından da kaynaklanabileceği gerçeğini kabul etmeleri ve düzeltme yoluna gitmeleri gerektiğini de vurgulamaktadır (Aksoy, 2000, s.5).

1.1.4.2. Öğretmenden kaynaklanan nedenler

Öğretmenin nitelikleri, özellikleri ve sınıf yönetimi etkinlikleri çerçevesinde sınıfta sergilediği davranışlar, öğrencileri çok yönlü olarak ve yakından etkiler. Genellikle olumlu etkilemenin yanında, bir çok nedenden dolayı öğretmen, öğrencilerin sınıf içindeki istenmeyen davranışlarının kaynağı da olabilirler (Sarıtaş, 2000, s.79).

İstenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olabilecek öğretmen davranışlarını iki gruba ayırmak mümkündür. Bunlar; öğretmenin sosyal beceri yetersizliğinden kaynaklanan davranışlar ve öğretmenin öğretimle ilgili beceri yetersizliğinden kaynaklanan davranışlardır (İlgar, 1996, s.146).

Öğretmenin öğrencisiyle alay etmesi, öğrencilerini birbirleri ile kıyaslaması, sınıf kurallarını uygularken tutarsız davranması, öğrencileri arasında hissedilir bir ayırım yapması, öğrencilerine önem vermemesi, olumlu davranışları ödüllendirmemesi, öğrencilerine karşı kaba davranması, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını göz ardı etmesi, disiplini bozan davranışları genellikle ceza ile kontrol etmeye çalışması, iletişim becerilerinin eksik ya da yetersiz olması, öğrencilerinden kişisel olarak uzak durması ya da onlara soğuk davranması, sadece çalışkan öğrencilerle ilgilenmesi gibi davranışlar, öğretmenin sosyal beceri yetersizliğinden kaynaklanan ve öğrencilerin istenmeyen davranışlarının nedeni olabilecek davranışlardır (İlgar, 1996, s.146).

Öğretmenin öğretimle ilgili beceri yetersizliklerinden kaynaklanan ve sınıfta sorun yaşanmasına neden olabilecek davranışları ise; ders ve sınıf amaçlarını öğrencilere anlatmada başarısız olma, dersin konusuna tam olarak hakim olamama, disiplini sağlamadan derse başlama ve disiplinsiz bir ortamda dersi sürdürmeye çalışma, ders için geçirilecek zamanı iyi kullanmama, dersini hep aynı yöntemi kullanarak anlatma, öğrenciler tarafından anlaşılmayan ödevler verme, sınıfın fiziksel düzenini öğretim için uygun hale getirmeme, öğrencilerini notla korkutma, dersi çok yüksek bir ses tonu ile anlatma, öğrencilere istenilen davranışlar için model olamama, öğretim yöntemlerini seçerken uyulması gereken ilkelere dikkat etmeme, verilen ev ödevlerini kontrol etmemesidir (İlgar, 1996, s.146; Hollingsworth ve Hoover, 1999, s.81; Ataman, 2000, s.177).

Elbette hiçbir öğretmen sınıfta belirtilen bu tür davranışları kasıtlı olarak yapmaz. Öğretmenler sınıf ortamında istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olmanın aksine, herhangi bir sorun yaşamadan, zevkli ve verimli bir ortamda ders yapmak isterler. Ancak, içinde yetişilen ailenin yapısı, toplumun kültürü, alınan eğitimin kalite ve süresi, öğrenciye bakış açısı, meslekteki deneyimi ve benzeri bir çok etken öğretmenin tutum ve davranışlarına, dolayısıyla sınıf içi uygulamalarına ve öğrencilerine karşı tutum ve davranışlarına yansımaktadır (Aksoy, 2000, s.6).

Timmereck'in (1978) yaptığı çalışmada istenmeyen davranışların ortaya çıkma nedenlerini araştırmış ve sorunların temel nedenlerinin öğretmenlerden kaynaklandığı

sonucuna varmıştır. Araştırma sonucuna göre öğretmenin öğrencilerinin istenmeyen davranışta bulunmalarına etki eden davranışları; derse yeterince hazırlanmaması, öğretme becerilerinin eksik olması, esnek, adil ve objektif olmaması, davranışlarında tutarlı olmaması, yeniliklere açık olmaması, iyi bir dinleyici olmaması, öğrencilerine ilgi göstermemesi, zamanı iyi kullanmaması, öğretim araçlarını kullanmada yetersiz olması, sabırsız olması, öğrencilerine karşı saldırgan tutumlar sergilemesi, anlayış ve sempati göstermemesi, olumlu pekiştirici kullanmaması, öğrenme merkezli değil; not merkezli olması, kurallar ve sınırlar koymaması, öğrencileri birbirleri ile kıyaslaması, öğrenciler arasında ayırım yapması gibi davranışlarıdır (Aktaran: Aksoy, 2000, s.6).

Öğretmenlerin mesleki deneyimleri ile sınıf yönetimi başarısı ile ilgili olarak Fuller'in (1969) yaptığı araştırmada, öğretmenlerin öğretime başladıkları ilk yıllarda, zamanlarının çoğunu sınıf disiplinini sağlamak için harcadıklarını ve bunun nedeni olarak da; onların meslekle ilgili yeterli deneyime sahip olmamasından kaynaklandığını vurgulamaktadır. Benzer konuda Veenman (1984), 1960-1984 yılları arasında mesleğe yeni başlayan öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili olarak, çeşitli ülkelerde yapılan çalışmaları taradıktan sonra; sınıf disiplinini sağlamanın mesleki deneyimi az olan öğretmenler için meslekleriyle ilişkili olarak algıladıkları en ciddi sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan araştırmada, deneyimsiz öğretmenlerin genellikle öğrencilerin bireysel farklılıklarını ve öğretimin kalitesini göz önüne almak yerine, kendilerini güvence altına almaya çalışmaları nedeniyle, sınıf yönetimi becerisinin, özellikle de sınıfta istenmeyen davranışlarla baş etmenin mesleğe yeni başlayan öğretmenlere kazandırılması gereken bir yeterlilik olduğu düşünülmektedir (Aktaran: Türnüklü, 1999, s.105).

Öğrencilerde öğretmenlerini model alma eğilimi çok fazladır. Öğrenciler, öğretmenlerini kıyafeti, görünüşü, konuşması, dinlemesi, davranışı, kısacası her yönüyle bir model olarak görmek ister. Öğretmenlerin olumlu tutum ve davranışlarıyla onlara model olmaları gerekir (Sarıtaş, 2000, s.79). Öğretmenin olumlu davranışlarını izleyen öğrencinin istenmeyen davranışta bulunma sıklığının azalacağı düşünülmektedir.

1.1.4.3. Öğrenciden kaynaklanan nedenler

Seifert'e (1991) göre sınıfta gözlenen istenmeyen davranışların çoğunun, öğrencinin derste sıkılmasından ve dersleri gereksiz bulmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, öğrenciler okulda kendilerini belirli bir düzen içinde hapsedilmiş gibi hissettiklerinde istenmeyen davranışlarda bulunurlar. Öğrencilerin yaşlarının büyümesi sonucu, dikkatlerinin değişik noktalara dağılması, kuralları bilmemesi ya da kurallara uymak istememesi de istenmeyen davranışlarının kaynağı olmaktadır (Arends, 1991, s.167; Erden ve Akman, 1998, s.253).

Öğrencilerin gelişim özelliklerinden kaynaklanan dikkati çekme isteği ile ortaya çıkan istenmeyen davranışlar genellikle ilköğretim çağında gözlenmekle birlikte, sevgi ve ilgi görme ihtiyacı olan her yaştaki öğrencide gözlenebilir. Bu öğrencilerin istenmeyen davranışları, öğretmenin ya da arkadaşlarının dikkatini çekme amacıyla ortaya çıkar (Erden ve Akman, 1998, s.253).

Öğrencinin evinden okula getirdiği sorunlar nedeniyle de sınıfta istenmeyen davranışlar yaşanmaktadır. Evde ders çalışmak için uygun ortamı olmaması, anne ve babasının sorunlu olması, kardeş sayısının fazla olması, bütün gece televizyon seyretmesi, okumayı ya da evden ayrılıp okula gitmeyi kendine uygun görmemesi öğrencinin istenmeyen davranışının kaynağı olan nedenlerindedir (Hollingsworth ve Hoocer, 1999, s.81).

Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının bir bölümü de okuldaki yaşantılardan kaynaklanır. Öğretmen öğrencilerin özgüvenlerine zarar verecek davranışlarda bulunuyorsa, öğrenci öğretmeninden, sınavlardan ya da sınıfta konuşmaktan korkuyorsa, sınıfta oturma düzeni öğrenciler için uygun değilse, bu durum, öğrencilerde saldırganlık ya da sürekli olarak sessiz kalma gibi davranışların ortaya çıkmasına neden olur (Tertemiz, 2000, s.56).

Merrett ve Wheldall (1989) sınıf içinde sıklıkla karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini araştırmışlar ve öğretmen görüşlerine göre; çocuğun aile içinde şımartılmış olması, televizyondaki programların etkisi ve sınıf kurallarının öğrenciler tarafından benimsenmemesinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarda bulunmalarının başlıca nedenleri olduğu sonucuna varmışlardır.

1.1.4.4. Program ve öğretim yöntemlerinden kaynaklanan nedenler

Okulda, öğrencilere istendik eğitsel davranışlar kazandırmaya yönelik tüm etkinlikler eğitim programları dikkate alınarak düzenlenir. Amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme öğeleri arasında iyi bir uyum sağlamayan, işlevsel olmayan, esnek olmayan, uygulanması güç ve bilimsellikten uzak eğitim programlarıyla öğrencilere istenilen davranışlar kazandırılmaz. Öğretmenlerin uygulayacakları çalışmayı; hangi düzeyde, hangi özelliklere sahip öğrencilere, hangi davranışları kazandırmak için, hangi araç gereç ve yöntemlerle, hangi koşullarda, hangi ilkelere dayalı olarak, nasıl kullanacağını önceden belirlemeleri ve bu konuda hazırlık yapmaları gerekmektedir (Sarıtaş, 2000, s.76).

Öğretmen öğrencilerinin, istenmeyen davranışlarda bulunmalarını, sınıf yönetimini olumsuz etkilemelerini önlemek ve yalnız dersle ilgilenmelerini sağlamak için, öğretim yöntemleri konusunda bir takım önlemler almalıdır. Her derste aynı öğretim yönteminin kullanılmaması bu konuda alınacak önlemlerin başında gelmektedir. Her ders ya da her konu için farklı öğretim yöntemleri kullanılmalıdır. Öğrencinin yalnızca izleyici konumunda olduğu derslerde dalgınlık, hayal kurma, esneme, uyuma, dışarıyı seyretme gibi dersten sıkılma sonucu istenmeyen davranışlar yaşanır. Öğrencileri devamlı etkin kılan, sınıf çalışmalarının kesintisiz sürmesini sağlayan, öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerine yanıt veren, onları uyanık tutan yöntemler sayesinde istenmeyen davranışların yaşanması engellenebilir (Sarıtaş, 2000, s.76).

Her öğretmen sınıftaki öğrenmeyi en üst seviyede gerçekleştirmekten ve bu amaca ulaşmak için gerekli disiplini sağlamaktan sorumludur. Sınıf disiplini sorumluluğunu kabul etmek, önemli ve temel öğretmen davranışıdır. Her öğretmen, öğrenci beklentilerine ve kendi eğitim felsefesine en uygun disiplin yöntemini belirlemek ve istenmeyen davranışları engellemek zorundadır (Henson, 1988, s.293). Sınıf disiplininin hemen oluşmayacağı; bazı olumlu öğretmen davranışlarıyla başlayacağı kabul edilmelidir. Öğrencilerin istenmeyen davranışlarının amacını, süresini ve diğer öğrenciler üzerindeki etkisini de göz önüne alarak farklı yöntemlerin kullanılmasıyla istenilen bir sınıf ortamı oluşturulabileceği unutulmamalıdır.

1.1.5. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler

Disiplin tanımlarına bakıldığında, üç öge dikkati çekmektedir. Bunlardan birincisi insan ögesidir. Disiplin, insana ilişkin bir konudur; çünkü disiplin sorunları insanın içinde bulunduğu toplumun diğer üyeleri ile etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Öğrenciler sınıf ortamında bir topluluğun parçası olarak yaşamayı öğrenirler. İkinci öge ise; davranışların bir düzene sokulması gerektiğidir. İnsanlar belirli amaçlara birlikte ulaşabilmek için emek ve çaba sarf ederler. Bu çabalar sırasında belirli kurallara uymaları ve belirli davranışlarda bulunmaları beklenir. Öğrenci, kendisinden beklenen davranışlarda bulunmadığında, bu davranışların kurallar yardımıyla düzene koyulması konusu gündeme gelir. Üçüncü öge ise; yaptırımdır. Öğrenci kurallara uymadığında bazı yaptırımlara da katlanmak zorunda kalır. Bu yaptırımlar genellikle cezalandırıcı yaptırımlar olarak düşünülmektedir. Ancak, cezalandırmanın istenmeyen davranışı durdurmakla beraber, istenilen davranışı yaptırma gücü olmadığı bilinmektedir. Bu nedenle yalnız cezalandırıcı değil, olumlu disiplin yaklaşımlarının öğrencilerde istenilen davranışlarda bulunmaları için daha etkili olacağı düşünülmektedir (Yüksel, 1998, s.146).

Öğretmenler sınıflarında karşılaştıkları istenmeyen davranışları önlemek amacıyla çeşitli yöntemlerden yararlanılmaktadır. Sarıtaş (2000) bu yöntemleri beş başlık altında toplamaktadır. Ancak bu yöntemlerden “intikamcı disiplin yöntemi” nin eğitim kurumları için geçerli bir yöntem olmadığı vurgulanmaktadır. “Korku yoluyla engelleme disiplin yöntemi” ise cezalandırıcı disiplin yöntemi ile büyük ölçüde benzerlikler göstermektedir. Bu nedenle çalışmada istenmeyen davranışları önlemek amacıyla kullanılan yöntemlere ilişkin açıklamalar cezalandırıcı disiplin yöntemi, önleyici disiplin yöntemi ve iyileştirici disiplin yöntemi olarak üç başlık altında ele alınmıştır.

1.1.5.1. Cezalandırıcı disiplin yöntemi

Cezalandırıcı disiplin yönteminde disiplin, cezalandırma üzerine kurulmuştur. Bu yöntemde öğrencilerin uyması gereken yasaklar ve bunlara uyulmaması durumunda

verilecek cezalar önceden belirlenmiştir. Aslında geçerli bir disiplin anlayışı olarak görülmemekle birlikte, bu yöntemin bazı değerlerinin dikkate alınabileceği ve diğer yöntemlerle birlikte kullanıldığında istenilen davranış değişikliğinin sağlayabileceği düşünülmektedir (Saritaş, 2000, s.56). Cezalandırıcı yöntemin en büyük eksikliği; istenmeyen davranışın bu yöntemle durdurulması, fakat istenilen davranışların öğretilmemesidir. Sık kullanılmayan, yerinde, zamanında, kurallara uyularak verilen cezaların olumsuz işlevlerinin azalacağı, yararlarının artacağı düşünülmektedir. Gage ve Berlier (19984) ile, Downing ve diğerleri'ne (1991) göre ceza, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı en son kullanılacak bir yöntem olmalı; öğretmenler cezadan çok önleyici yöntemlere başvurmalı; fakat ceza vermemeye çalışmak uğruna dersin işlenişinin engellenmesine izin vermemelidir. Ayrıca, Brophy'e (1988) göre cezayı zorunlu olduğu zaman uygulayan öğretmenler etkili bulunmuştur. (Aktaran: Başar, 1994, s.142-143).

1.1.5.2. Önleyici disiplin yöntemi

Modern eğitimle paralellik göstermesi nedeniyle önleyici disiplin anlayışı günümüz okullarında en çok kabul gören anlayıştır. Önleyici disiplinin amacı, sınıfta akılcı düzenlemeler yaparak, öğrenciyi kendisini yönetmeye ve disipline etmeye hazırlamaktır. Önleyici disiplin yöntemi, öğrencilerin sınıf kurallarını ihlal etmesine olanak vermemek amacıyla öğrencinin önceden yönlendirilmesidir. Bu yöntem, öğrencinin davranışlarını olumsuz etkileyen çevresel faktörlerin kontrol altına alınması durumunda uygun davranış alışkanlıklarının kazandırılabilceğini öngörmektedir (Saritaş, 2000, s.58). Önleyici disiplin bir anlamda koruyucu hekimlik gibidir; hastalık ortaya çıkmadan, hastalık yapıcı etkenlere karşı önlem almaktır. Sorun ortaya çıktıktan sonra tedavi zorlaşacaktır. Bu yöntemde öğrencinin kendini disipline etmesi, kuralların belirlenmesi aşamasında verilecek kararlara katılmaları ile sağlanır. Öğrenciler, kuralların kendi kararlarıyla belirlendiğini gördüklerinde; onlara uymaları ve benimsemeleri daha kolay olacaktır. Kurallar sadece öğretmen tarafından belirlendiğinde ise, öğrenciler bu kurallara karşı gelme eğiliminde bulunacaklardır. Ancak, birlikte belirlenen kuralların öğrencilere duyurulması önemlidir. Çünkü öğrenci kuralların amacını, konulma nedenini, kurallara uymadığında nelerle karşılaşılacağını, davranışları sonucunda alacağı ödül ya da cezaları önceden bilirse, kendi kendini

disipline ederek kurallara uymaya çalışacaktır. Önleyici disiplinin amacı, öğrenciyi korkutmak, sindirmek, cezalandırmak değil, iyileştirmek, güvenini kazanmak, onlara yardım etmek ve desteklemektir. Öğretmenler sınıf kurallarının konulma amacının; öğrenciyi yasaklamaktan çok teşvik etmeye, istenilen davranışa özendirmeye çalışma olduğunu unutmamalıdır (İlgar, 1996, s.145; Queen ve diğerleri, 1997, s.71; Yüksel, 1998, s.147).

1.1.5.3. İyileştirici disiplin yöntemi

Önleyici disiplin yönteminin, disiplin sorunlarının yaşanmasını engelleyemediği durumlarda iyileştirici disiplin yöntemine baş vurulur. Bu yöntemde amaç, bir yaptırım yoluyla sınıfta istenmeyen davranışı ortadan kaldırmaktır (Yüksel, 1998, s.148). İyileştirici disiplin yöntemi öğrencide mevcut düzen ve kurallara direnmek yerine onlara uymayı emreden bir düşüncenin yerleşmesi temeline dayanmaktadır. Öğrenci çeşitli nedenlerle istenmeyen davranışlarda bulunabilir. Önemli olan istenmeyen davranışın kaynağını doğru tespit edip, onu sergilemesine yol açan temel etkenleri ortadan kaldırarak, öğrenciyi sorundan arındırmaktır. İyileştirici disiplin yöntemi, istenmeyen davranışın yol açabileceği sonuçları öğrenciye anlatarak, bilgilendirerek, ondan caydırmayı amaçlar. Arkadaşları ile kavga eden bir öğrenciye bu davranışının yanlış olduğunu hatırlatmak, onu uyarmak, özür dilemesini sağlamak ve eğer davranışını tekrarlırsa onu cezalandırmak iyileştirici disiplin yönteminin uygulanmasına örnek olarak verilebilir. İyileştirici disiplin yöntemi aynı zamanda, istenmeyen davranışın yol açabileceği sonuçları öğrenciye anlatarak, davranışından vazgeçirmeyi de amaçlar (İlgar, 1996, s.146; Sarıtaş, 2000, s.57).

Disiplin sağlamada tek bir modelin öne çıkması ya da sadece bir tek yöntemin kullanılması beklenmemelidir. Farklı nedenlerden ya da ortamlardan kaynaklanan, farklı etkileri olan, farklı disiplin sorunları, onlara karşı farklı yöntemleri kullanmayı gerektirir. İster cezalandırıcı, ister önleyici ya da iyileştirici disiplin yöntemi kullanılsın, önemli olan; öğretmenin istenmeyen davranışa uygun zamanda, uygun bir tepki vermesi gerektiğidir.

1.1.6. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Öğretmen Tepkileri

Öğretmenin istenmeyen davranışları önlemek ve sınıfta disiplini sağlamak için göstereceği tepkiler iki başlık altında ele alınabilir. Bunlardan birincisi; istenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemler, diğeri ise bu davranışlar ortaya çıktıktan sonra nasıl tepki gösterileceği ile ilgilidir.

1.1.6.1. İstenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemler

Öğrencilerin yalnız sınıf çalışmaları ile ilgilenmelerini sağlamak için öğretmenlerin yaptığı her davranış, istenmeyen davranışın yaşanmasını engellemek için alınan önlemler olarak kabul edilebilir. Öğrencilerin yapıcı çalışmalarla ilgilenmeleri, istenmeyen davranışta bulunma eğilim ve olasılıklarını azaltacaktır. Sınıf yönetimi önemlidir ve sınıf yönetiminin tipik özelliği birkaç kontrol yöntemiyle ortaya çıkar (Tertemiz, 2000, s.56). İstenmeyen davranışlar ortaya çıkmadan önce öğretmenin alabileceği kontrol yöntemlerini şu şekilde sıralamak mümkündür.

- **Planlı çalışmak:** Başarılı sınıf yönetiminin anahtarı; derse hazırlıktır. Öğretmen dersine başlamadan önce hazırlayacağı çalışma planı sayesinde; öğrencilerinin neyi, nasıl, ne zaman, ne kadar süre ile yapacağını belirlemiş olur. Böylelikle derste geçirilecek zaman daha etkili ve amaçlara uygun olarak kullanılabilir. Öğretmenin akademik çalışmalar için yaptığı yıllık, ünite ve günlük planların yanı sıra, sınıf içinde yapılacak her türlü çalışma, planlamanın bir parçasıdır. Araç-gereçlerin hazırlanması, derse giriş-çıkış, günü bitiriş, yoklama yapma zamanı gibi durumlar planladığı ölçüde öğrencilerin istenmeyen davranışlarının yaşanması olasılığı da azalacaktır (Ristow, 1999, s.49; Tertemiz, 2000, s.57).
- **Kesintisiz çalışmak:** Tertemiz (2000, s.57)'in belirttiğine göre; Kounin ve diğerleri sınıf yönetiminin önemli bir özelliğinin sınıf çalışmalarının kesintiye uğramadan devam etmesini sağlamak olduğunu vurgulamaktadır. Çalışmaların kesintisiz sürmesini sağlamak için, öğrencilere “hiç bir şey yapmadan” geçirebilecekleri birkaç dakika bile boş zaman tanınmaması gerekmektedir. Genellikle ders içinde, çalışmalar arasındaki geçiş zamanlarında dikkatler belirli bir çalışmaya

yoğunlaşmazsa, öğrencilerin davranışları bozulur. Sıralarından kalkar, konuşur, şarkı söyler, birbirlerini güldürür ve birbirlerinin bir şey yapmalarını beklerler. Çalışmalar arasındaki geçiş zamanlarında oluşacak boş zamanların en kısa sürede sona erdirilmesi ya da azaltılması gerekmektedir. (Emmer ve diğerleri, 1997, s.154).

Öğretmen kesintisiz bir çalışma sağlayabilmek için; zaman zaman dersin işlenişini yavaşlatmak, dersin konusunda ya da yönteminde değişiklik yapmak, derse başlamadan önce dersin amaçlarını ve dersin nasıl işleneceğini öğrencilere anlatmak gibi önlemler alabilir. Derste neler yapacağını bilen öğrencinin dersin bölünmesine neden olacak istenmeyen davranışlarda bulunma olasılığı da azalacaktır (Tertemiz, 2000, s.57).

- **Tutarlılık:** Öğretmenin davranışlarında tutarlı olması, sınıfta disiplini sağlamasını kolaylaştıracaktır. Tutarlılık sınıf kurallarını uygulamada çok önemlidir. Örneğin; öğrencilerin kendi başlarına çalıştıkları sırada konuşmaması ve hareketleriyle ilgili bir kural varsa, öğretmenin bu kuralı her zaman uygulaması gerekir. Eğer öğretmen, “konuşmama ya da sınıf içinde dolaşmama” gibi kuralları öğrencilerin zaman zaman ihlal etmelerine aldırmıyor, buna izin veriyorsa, disiplini sağlaması giderek zorlaşacaktır. Öğretmenin bu tutarsızlığı öğrencilerin kuralları benimsememesine neden olacak, istenmeyen davranışların ortaya çıkma sıklığı artacaktır (Tertemiz, 2000, s.57).
- **Öğretmen kontrolü:** Dikkatli bir öğretmen, sınıfındaki bütün öğrencileri kontrol altında tutar. Sadece ona yakın yerde oturan öğrencilerle değil, sınıftaki bütün öğrencilerle göz teması kurar. Yardıma ihtiyacı olan öğrencilerin farkına varır, yardım eder. Öğrenci davranışlarını yapıcı çalışmalara yönlendirerek, istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını engeller. Öğretmen kontrol yaparken, aynı zamanda öğrencilerin derste ne kadar ilerlediklerini de öğrenir. Sınıf içi kontrol öğretmenin sık sık sınıf içinde dolaşmasını ve öğrencileri izlemesini gerektirir. Sınıfta neler olduğunun farkında olmak, istenmeyen davranışları önlemek bakımından oldukça önemlidir (Tertemiz, 2000, s.58).

- **Kural koymak:** İlköğretime başlayan öğrenci örgün bir eğitim kurumuyla tanışmıştır. Ev ortamından okul ortamına girmesi onun bu yeni ortamdaki kuralları öğrenmesini gerektirir (Yeşilyaprak, 2000, s.129). Sınıf kurallarının belirlenmesi, istenmeyen davranışların oluşmadan engellenebilmesi için alınacak en etkili önlemdir. Sınıfta disiplinin sağlanması için, öğrencilerin kendilerinden beklenen davranışların neler olduğunu bilmeleri gerekir. Bu nedenle öğrencilere okula başladıkları ilk günden itibaren onlardan hangi davranışların beklendiği açık olarak belirtilmelidir (Erden ve Akman, 1998, s.251).

Öğrenciden beklenen davranışlar en iyi kurallar yoluyla belirtilir. Öğrenci görüşlerine ve öğretmenin deneyimlere dayanarak, gelecekte yaşanabilecek bazı durumlarda nelerin, nasıl yapılmasının iyi olacağını, nelerin yapılmamasının beklendiğinin, kurallara uyulmadığında nelerle karşılaşacağını belirlenmesi ve açıklanması öğretmenin disiplin sağlamada işini kolaylaştıracaktır (Başar, 1994, s98).

Sınıf kurallarının amacı; öğretmenler ve öğrenciler arasında olumlu ilişkilerin yaşanmasını sağlamak, disiplin sorunlarının yaşanmasını engellemektir. Sınıf kuralları belirlenirken öğretmenin dikkat etmesi gereken noktalar şunlardır:

1. Kurallar belirlenirken, öğrencilerin görüşleri alınmalıdır. Öğrenciler kendi koydukları kuralları daha kolay benimserler.
2. Kural sayısı çok fazla olmamalı, kurallar sınıf disiplinini en çok bozan davranışlar göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.
3. Kurallar her öğrencinin anlayabileceği açıklıkta ifade edilmelidir.
4. Öğrencilere kuralların neden önemli olduğu ve bu kurallara uymanın kendilerine sağlayacağı yararlar, uymamaları durumunda ise nelerle karşılaşacakları anlatılmalıdır.

5. Kurallar belirlendikten sonra kağıda geçirilmeli ve öğrencilerin görebileceği bir yere asılmalıdır (Evertson ve diğerleri, 1994, s.35; Başaran, 1996, s.146; Tertemiz, 2000, s.58).

Kuralların konulması aşamasından sonra, bu kuralların öğrencilere benimsetilmesinde şu noktalar göz önünde tutulmalıdır.

- Birkaç kural birlikte verilmemelidir. Bir kuralı öğrendikleri ve uyguladıkları görüldükten sonra ikinci bir kural verilmelidir.
- Kurallara uyanlar ilk zamanlarda pekiştirilmeli, uymayanlar ise duruma göre görmezden gelinmelidir ya da ara sıra uyarılabilir.
- Kurallara uygun davranışlar yerleşmeye başladıkça, öğrencilerin ne yapacağını düzenleyen kurallara daha az yer verirken, kurallara uygun davranışların pekiştirilmesine devam edilmelidir (Özyürek, 1996, 138).

1.1.6.2. İstenmeyen davranışlar ortaya çıktıktan sonra tepkiler

İstenmeyen öğrenci davranışları ortaya çıktıktan sonra onları kontrol altına alma yöntemleri; hiçbir tepki göstermemekten, çok fazla zaman ve çaba gerektiren büyük tepkilere kadar değişim gösterir. Tepki türleri istenmeyen davranışların nedenine, süresine ve diğer öğrenciler üzerindeki etkisine göre farklılık gösterecektir (Tertemiz, 2000, s.60). Sınıfta yaşanan istenmeyen davranışlara karşı öğretmenin gösterebileceği tepkiler şunlardır:

- **Görmezden gelmek:** Görmezden gelme öğretmenin öğrenciye davranışından dolayı hiçbir tepki göstermemesi durumudur. Ancak görmezden gelme, istenmeyen davranışın şiddeti ve diğer öğrenciler üzerinde etkisi çok az olduğu durumlarda kullanılmalıdır. Sınıfın düzenini ve dersi akışını uzun süre engelleyen bir davranış görmezden gelmek iyi bir çözüm değildir (Tertemiz, 2000, s.60). Görmezden gelmenin istenmeyen davranış engelleme üzerindeki etkisi değerlendirilmeli, etkili oluyorsa kullanılmalıdır.

Brophy'e (1988) göre, istenmeyen davranışlarla ilgilenmekten çok, akademik etkinliklere yönelen, küçük dikkatsizlikleri görmezden gelen öğretmenler daha etkili olmuşlardır (Aktaran: Başar, 1994, s.134)

Görmezden gelme durumunda öğretmenin davranışı görmezden geldiğini öğrencinin fark edip etmemesi önemlidir. Öğrenci, davranışını öğretmenin farkına vardığını görür, öğretmen de görmezden gelirse, bu durum öğrenci tarafından bir onay ve ödül olarak algılanabilir. Öğretmenin dersle ilgilenmeye fazla önem vermediğini düşünebilir. Böyle durumda öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışını gördüğünü ve onaylamadığını göz teması kurarak ya da sözel olmayan mesajlar kullanarak ifade etmesi gerekir (Başar, 1994, s.135).

- **Göz teması ya da sözel olmayan mesajlar kullanmak:** Öğretmenler derslerin anlatılmasında olduğu gibi, sınıf yönetiminde de sözel iletişim daha fazla kullanılmaktadır. Ancak iletişimin %85'i sözel olmayan mesajlardan oluştuğuna göre, sınıf yönetiminde de bunun kullanılması kaçınılmazdır. Sınıfta düşük düzeyli bir disiplin sorunu yaşandığında, öğretmenin ilgili öğrenciyi sözel olarak uyarması, sorunun bir an için ortadan kalkmasına neden olacaktır. Ancak, davranışın tekrarlanma olasılığı artacaktır. Çünkü, yapılan bir uyarı çoğu zaman, bir sonraki istenmeyen davranışın pekiştireci olmaktadır. Bu nedenle istenmeyen davranışın amacına göre; davranışı görmezden gelme yöntemi kullanılacağı gibi, öğrenciyle göz teması kurma ya da başını sallama, yüz ifadelerini değiştirme, öğrenciye doğru yürüme, ona dokunma, el işaretleri kullanma gibi sözel olmayan mesajlar da kullanılabilir (Emmer ve diğerleri, 1997, s.116; Tertemiz, 2000, s.61; Selçuk, 2001, s.189). Öğretmenin öğrencisine gülümsemesi ve dokunması, ona ilgi duyduğuna ve cana yakın bir tavırla istenmeyen davranışına bir son verilmesini istediğine ilişkin sözel olmayan güçlü bir mesaj iletir (Yavuzer, 2001, s.109).
- **Sözel mesajlar kullanmak:** Etkili bir mesaj, yapılan davranışı eleştirmek yerine, yapılması beklenen davranış hakkında bilgi iletir. Öğrenciye iletilen mesajlar istenmeyen davranışın ne olduğu ile ilgili bilgiyi; azarlamadan, suçlamadan, tehdit etmeden iletmelidir. Sözel mesajlarla uyarı, öğrenciye yapması gereken işi

hatırlatma şeklinde olmalıdır. Öğrenciyi azarlamak yerine, yumuşak bir ses tonu ile onu uyarmak, davranışın sona erdirilmesinde daha güçlü bir etki bırakacaktır. “Ali lütfen yazma, beni dinle” gibi mesajlar kullanılabilir. Uyarma pekiştiricilerle birlikte kullanılmamalı, uyarılan öğrenci istenilen davranışta bulunduğu anda hemen pekiştirilmelidir (Gürkan ve Gökçe, 1999, s.173; Tertemiz, 2000, s.62).

- **Öğrencinin yerini değiştirmek:** Sınıf disiplinin bozulmasına neden olan davranışlarda bulunan bir öğrenci, istenmeyen davranışta bulunma ihtimalinin daha az olacağı bir sraya gönderilebilir. Bu gibi durumlarda öğrencinin yeri değiştirildiği zaman, davranışları da en azından bir süre için değişecektir. Oturduğu yeri değiştirmek, öğrencinin yeni yerine alışmak için davranışına bir süre son vermesine neden olur. Öğrencinin oturduğu yeri değiştirmek disiplini bozan davranışın, birlikte oturan çok sayıda öğrenciden kaynaklandığında, etkili olabilecek bir yöntemdir (Tertemiz, 2000, s.61).
- **Öğrenci ile konuşmak:** Öğrenci ile konuşmanın amacı, öğretmenin kullandığı diğer yöntemlerle davranışının sınıfta istenmeyen davranış olduğunu anlamayan öğrencinin bu anlayışa ulaşmasını ve öğretmenin disiplinli bir sınıf ortamı sağlamada kararlı olduğunu bilmesini sağlamak, öğrencinin davranışını düzeltmesine yardım etmektir. Bu yöntem genellikle sınıf dışında kullanılmasına rağmen, öğretmen, öğrenciyle sınıfta diğer öğrencilerin çalıştığı bir zamanda da konuşabilir. Konuşma sırasında öğretmen öğrenciden sorunun ne olduğunu anlatmasını isteyerek bu davranışının nedenini belirleyebilir. Daha sonra davranışının neden yanlış olduğunu açıklayarak, davranışını değiştireceği konusunda ondan söz almaya çalışmalıdır (Tertemiz, 2000, s.63).
- **Derste değişiklik yapmak:** Genellikle sınıf çalışmalarına katılmayan, derse karşı ilgisi azalan öğrenciler, istenmeyen davranışlara yönelirler. Öğretmenin öğrencileri sınıf çalışmalarına katacak düzenlemeler yapması, onların istenmeyen davranışlarına son vermesini sağlayacaktır. Böyle durumlarda dersin konusunu, ders araçlarını, dersin işleniş hızını ya da yöntemin değiştirmek sınıf disiplinini sağlamada yararlı olacaktır (Başar, 1994, s.138).

- **Sorumluluk vermek :** Yapacak bir işi olmadığını düşünen ya da yaptığı çalışma ona ilginç gelmeyen öğrencinin istenmeyen davranışa yönelmesi doğaldır. Bu durumda, ona bir görev vermek yararlı olacaktır. Özet çıkarma, kayıt tutma, ders araçlarını getirip götürme ve kullanma konularında yardım etme, eğitsel kol çalışmalarında görevlendirme gibi önlemlerle öğrencinin bir çalışma ile ilgilenmesini sağlamak, istenmeyen davranışına son vermek amacıyla kullanılabilir (Başar, 1994, s.138).

Ödev ve görev verme, öğrenciler tarafından en az karşı gelinen davranışlardandır. Öğrenci verilen görevleri yaparak arkadaşları arasında üstünlük ve beğeni kazanabilir. Fakat verilen ödevin ceza olarak algılanmamasına dikkat edilmelidir. Görev ve ödev yoluyla verilen sorumluluklar, öğrencinin bireysel özelliklerini de dikkate alarak ona yardımcı olacak şekilde düzenlenmelidir (Başar, 1994, s.139).

- **Okul yönetimi ya da aile ile iletişim kurmak:** Öğretmen sınıfta istenmeyen davranışları değiştirmek için bir yardıma gereksinim duyduğunda, sorun okul ya da aileden kaynaklandığında ya da çözüm onların katkısını gerektirdiğinde, mutlaka okul yönetimi ya da aile ile iletişim kurmalıdır. İstenmeyen öğrenci davranışlarının çoğunun nedeni aile olarak görülse de, aile istenmeyen davranışların nedeni olduğu kadar, bu davranışlarla başa çıkmada öğretmene destek de olabilir. Öğretmen ailenin öğrenci hakkındaki bilgisinden yararlanmalı, davranışların değiştirilebilmesi için onların desteğini almaya çalışmalıdır (Başar, 1994, s.142).
- **Ödül ve ceza kullanmak:** Ödül ve ceza aslında aynı amaca hizmet eden iki karşıt araçtır. Ödül istenen davranışın tekrarını sağlarken; ceza, istenmeyen davranışın tekrarlanmasını önler.

Eğitimde ödüllendirme, öğrenciyi istenilen davranışta bulunması için özendirmeyi ve bu davranışını sürdürmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Ödül, öğrenciyi haz veren tüm etkileri içerir. Öğrenciyi sergilediği istenen davranışları yinelemeye yöneltir, ayrıca bir motivasyon aracı olarak kullanılabilir. Olumlu her davranış için kullanılacak bir ödül mutlaka olmalı, kullanılan ödüller istenilen davranışta

bulunma sıklığını artırabilecek çekicilikte olmalıdır. Çok bilinen, herkes için sıklıkla kullanılanlar değil, öğrencinin kişiliğine hitap eden ödüller seçilmeli, ödülün, armağan ya da rüşvet olmadığı unutulmamalıdır (Başaran, 1996, s.146; Henson, 1988, s.273).

Ödül, özel ifadelerle, neden kazanıldığı belirtilerek verilmelidir. Öğrenciyi ödüllendirmenin istenilen davranışlar üzerindeki etkisini artırabilmek amacıyla aileler öğrencilerin başarılarından haberdar edilmeli ve onların da öğrenciyi ödüllendirmeleri sağlanmalıdır (Henson, 1988, s.273).

Ödüllendirmenin öğrenciye haz veren etkilerden olmasına karşın, cezalandırma öğrenciye elem veren etkilerden oluşur. Eğitimde cezalandırma, disiplini bozan davranışın yapılmasını caydırıcı, yasaklayıcı ya da istenilen davranışın yapılmasını güdüleyici etkileri içerir (Başaran, 1996, s.146). Bu etkiler hiçbir zaman bedensel acılar verecek türden olmamalıdır. Bedensel cezanın en uç örneği olan dayak, öğrencinin onurunu ya da gururunu törpüleyici, rencide edici, küçük düşürücü bir araçtır. Bu tür cezaya sürekli maruz kalan öğrenciler korkaklık ya da saldırganlık gibi iki uç davranış biçiminden birini sergilemektedirler. Her iki durum da eğitimin amaçları açısından istenmeyen sonuçlardır. Bedensel cezanın eğitimde bir disiplin aracı olarak yeri olmamalıdır. (Sarıtaş, 2000,s.66).

Korkutarak, sindirerek disiplin sağlamaya çalışmak, öğrencinin kendisini ifade edememesinin yarattığı bastırılmış istekler, bir süre sonra kırgınlık, kin, düşmanlık gibi duyguların artmasına neden olacaktır. Unutulmamalıdır ki; etki tepki yaratır. Sadece korku ve tehditle sağlanan disiplinde öğrenciler kurallara uyuyor görünseler de, içlerinde gizli huzursuzluk ve kin gibi duygular besleyecek ve ilk fırsatta öğretmenlerinden öç almaya çalışacaklardır (Yüksel, 1998, s.146).Ayrıca, özellikle ilköğretim okullarında öğrencilerle konuşmama, onlara küstüğünü söyleme, öğrenciler için ağır bir psikolojik cezadır. Gereksizce bu tür bir yola başvurulmamalıdır. Öğretmen böyle bir cezayı, tıpkı bedensel ceza gibi son seçenek olarak görmeli, ayrıca ceza vermek uğruna dersin engellenmesine izin vermemelidir (Bayrak, 1995, s.5).

21.yüzyılın başlarında okullarda cezalandırma tamamen bitmiş değildir. Cezanın dikkatli bir şekilde uygulanması gerektiği unutulmamalıdır. Sıklığı, yeri, zamanının iyi ayarlanması ve kurallara uygun kullanılması halinde cezanın olumsuz işlevlerinin azalarak, sınırlı da olsa istenmeyen davranışlara karşı bazı yararlar sağlayabileceği söylenebilir (Sarıtaş, 2000, s.67). Cezanın istenmeyen davranışlara karşı bir kontrol aracı olarak kullanılması durumunda dikkat edilmesi gereken ilkeler şunlardır:

1. Ceza keyfi olmamalı, suça uygun olarak verilmelidir.
2. Cezanın neden verildiği öğrenci tarafından anlaşılmalı, cezanın hak edildiği düşüncesi oluşturulmalıdır. Hak edilmediği halde verilen cezalar, öğrencide intikam ve öç alma gibi olumsuz duygularını artırır.
3. Ceza çok az ve geçici olarak kullanılmalıdır. Ne kadar çok kullanılırsa, o kadar az etkili hale gelir.
4. Ders konuları ceza olarak kullanılmamalıdır. Öğrencilerden fazladan bir matematik ödevi ya da fazladan bir kitap özeti yazmalarını istemek, onların bu alanlarda çalışma isteklerinin azalmasına neden olacaktır.
5. Toplu cezadan kaçınılmalıdır. Öğretmenler hiçbir zaman birkaç kişi için bütün sınıfı cezalandırmamalıdır.
6. Bedensel cezadan kaçınılmalıdır. Bedensel ceza, disiplini bozan davranışı değiştirmek için kullanılacak son yöntem olmalıdır (Chemlynski, 1996, s.43; Sarıtaş, 2000, s.67).

Öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı aldıkları önlemler ve kullandıkları tepkilere ilişkin olarak yapılan araştırmalara bakıldığında; alanyazında bedensel cezanın öğrenciler üzerinde bir çok olumsuz etkileri olduğu ve cezanın en son baş vurulması gereken bir tepki olduğu vurgulanmasına rağmen, Kaplan (1992) yurt dışında yaptığı araştırmada, sınıfta disiplini sağlamak ve sürdürmek için, araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %54'ünün bedensel cezayı kullandıklarını ve öğrencileri üzerinde aşırı baskı uyguladıkları sonucuna varmıştır.

Özen ve Batu (1999) sınıfta oluşan istenmeyen davranışları çözmeye sınıf öğretmenlerinin en sık kullandıkları yöntemin; öğrenciyi sözel olarak uyarma olduğunu, görmezden gelme ve bedensel ceza yönteminin hiç kullanılmadığını belirlemişlerdir.

Bayrak (1995) öğrencilerin disiplinsizliğini tanımlamayı, aynı zamanda öğretmenin davranışlarını gözden geçirmesini sağlamayı amaçlayan araştırmasında: eğitim dönemi başında “disiplinsiz” diye adlandırılan öğrencilerin davranışlarında, dönem sonuna gelindiğinde değişmeler olduğu gözlenmiştir. Öğrenci davranışlarının değişmesinde, öğretmenin öğrencilerinden ne istediğini belirlemesinin, onların kendi kendilerini kontrol etme alışkanlığı kazanmasının önemli olduğunu vurgulaması, dersle ilgili kazançlarının neler olabileceğinin dile getirilmesi, derslerini ayakta ve yer değiştirerek işleminin etkili olduğu vurgulanmaktadır. Araştırmasında; disiplin sorunlarının çözülmesi ya da ortaya çıkmasında öğretmenin bir takım etkileri olduğu kadar, öğrencinin sahip olduğu kültürün, yöneticinin, sınıf ortamının da etkisi olabileceği üzerinde durarak, öğretmenlere disiplin sorunlarının çözümü için “cezasız disiplin yaklaşımını” kullanmayı önermektedir.

Atıcı (1999)’nın İngiltere ve Türkiye’deki sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak yaptığı çalışmasında İngiltere’de araştırma örneğine giren sınıf öğretmenlerin tamamının belirli bir disiplin yöntemini kullandıklarını ifade etmiştir. Sınıf öğretmenleriyle yaptığı görüşmeler sonucunda; istenmeyen davranışlara karşı; öğrenciyi uyarma, oturduğu yeri değiştirme, soru sorma, dokunma, bakma, olumlu davranış ödüllendirme, olumlu ve olumsuz pekiştirme gibi yöntemler kullandıklarını belirlemiştir. Türkiye’deki öğretmenlerin ise istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemleri deneme-yanılma yolu ile kendi kendilerine öğrendiklerini, belirli bir disiplin yaklaşımını kullanmak üzere bir eğitimden geçmediklerini vurgulamaktadır. İstenmeyen davranışlara karşı öğrenciyi uyarma, görev verme, kuralları hatırlatma, olumlu ve olumsuz pekiştirme kullanarak güdüleme ve öğrencinin ilgisini derse çekme gibi yöntemlerin Türkiye’deki sınıf öğretmenleri tarafından sıklıkla kullanılan yöntemler olduğu sonucuna varmıştır.

Aksoy (1999) Ankara il merkezinde ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin disiplini bozan öğrenci davranışlarına karşı, öğrenciyle dersten sonra konuşma, göz teması kurma, öğrenciyle yalnız görüşme, öğrencinin ailesiyle görüşme, öğrenciye görev verme gibi yöntemleri kullandıklarını belirlemiştir.

Sınıf yönetimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına yönelik olarak yapılan araştırmalara bakıldığında; istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ilişkin olarak yapılmış çalışmaların olduğu (Timmereck 1978; Fuller 1969; Veenman 1984), istenmeyen öğrenci davranışlarının neler olduğu ve bu davranışların nedenlerine ilişkin çalışmaların olduğu (Merret ve Wheldall 1989; Bayrak 1995; Türnüklü 1999; Özen ve Batu 1999) ayrıca, istenmeyen öğrenci davranışlarının neler olduğunu, bu davranışların hangi nedenlerle ortaya çıktığını ve istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemeye yönelik olarak sınıf öğretmenlerinin kullandığı yöntemlerin neler olduğuna ilişkin olarak (Atıcı 1999; Aksoy 1999) yapılan çalışmaların olduğu görülmektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarını önleyebilmek için öncelikle hangi davranışların sınıfta istenmeyen davranışlar olduğunun belirlenmesi, bu davranışlarla sınıf öğretmenlerinin karşılaşma sıklıklarının neler olduğunun bilinmesi gerekir. İstenmeyen davranışları önlemek, davranışların yaşanmasında etkili olan nedenlerin neler olduğunu belirleyerek o nedenleri ortadan kaldırmak ve uygun yöntemler kullanmakla mümkündür. Ayrıca bu çalışmalar sonunda elde edilen bulguların genellenmesi için farklı illerde benzer konuda araştırmaların yapılması gerekmektedir.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okulu birinci kademesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarını ve bu davranışların nedenlerine ilişkin görüşleri ile istenmeyen davranışları önlemede kullandıkları yöntemleri saptamak ve değerlendirmektir. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sınıf öğretmenlerinin, istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıkları nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlere ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarını gidermeye yönelik kullandıkları yöntemlerin sıklıkları nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları onların ,
 - (a) cinsiyetlerine
 - (b) yaşlarına
 - (c) mezun oldukları okullara
 - (d) mesleki kıdemlerine
 - (e) okutmakta oldukları sınıflara
 - (f) sınıflarındaki öğrenci sayısına göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Eğitimin amaçları doğrultusunda bireylerde istendik davranış değişikliği oluşturma sürecinin temelleri ilköğretim okullarında atılır. İlköğretim okulları öğrencilerin birlikte yaşama alışkanlıklarını kazandıkları, olumlu tutum ve davranışlarının geliştiği ve disiplin anlayışlarının oluşturulduğu en önemli eğitim kurumlarıdır.

İstenmeyen davranışlar öğrencilerin eğitimlerinin engellenmesine, öğretmenin zaman ve enerjisini öğretim görevinden çok bu davranışlarla ilgilenmek için harcamasına neden olur. Öğrencilerde istendik davranış değişikliği oluşturabilmek için sınıfta yaşanan istenmeyen davranışların nedenlerinin bilinmesi ve bu davranışların önlenmesinde kullanılacak yöntemlerin neler olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.

Bu gün için Türkiye’de ilköğretim okullarında istenmeyen öğrenci davranışlarının ne düzeyde olduğunu, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla hangi sıklıklarda karşılaştıklarını, istenmeyen davranışların nedenlerinin neler olduğuna ilişkin görüşlerini ve istenmeyen davranışlara karşı hangi yöntemleri kullandıklarını gösteren yeterli sayıda bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu konuların bilinmesi gerekliliği bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Araştırma ile elde edilen verilerin, özellikle, istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi konusunda sınıf öğretmenlerine hizmet öncesi ve hizmet içinde yardımcı olacağı umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Araştırma 1999-2000 öğretim yılı bahar döneminde Eskişehir il merkezindeki 92 ilköğretim okulunun birinci kademesinde (1.,2.,3.,4. ve 5. sınıflarda) görev yapan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kişisel özellikleri; cinsiyetleri, yaşları, mezun oldukları program, mesleki deneyim, okutmakta oldukları sınıflar ve sınıflarındaki öğrenci sayıları ile sınırlıdır.
3. Veri toplama aracının geliştirilmesinde ilgili alanyazın taramasına dayalı olarak oluşturulan maddelerin geçerliği için uzman görüşleri ile yetinilmiştir.

BÖLÜM II

2. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma probleminin çözümü için benimsenen yöntem ele alınmış ve sırası ile; araştırma modeli, evren ve örneklem, veriler ve toplanması, verilerin çözümü ve yorumlanması başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde *tarama modelinden* yararlanılmıştır. Geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama modelleri (Karasar, 1998, s.78), olayların nedenleri üzerinde durmak yerine, onların içinde buldukları koşulları, özellikleri ve aralarındaki ilişkiyi bulmaya çalışır (Kaptan, 1995, s.59). Bu model çerçevesinde, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma sıklıklarını, istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini ve istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemlerin kullanım sıklığına ilişkin görüşlerine dayalı olarak, var olan durumu betimlemek amaçlanmıştır. Araştırmada bu amaçlara ek olarak; sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı, cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanma sıklıklarının onların; cinsiyet, yaş, mezun olduğu okul, mesleki deneyim, okutmakta olunan sınıf düzeyi ve sınıftaki öğrenci sayısı gibi özellikleri bakımından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesi de amaçlanmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 1999-2000 öğretim yılının bahar döneminde Eskişehir İl Merkezinde bulunan toplam 92 ilköğretim okulunun birinci kademesinde (1.,2.,3.,4. ve 5. sınıflarda) görev yapan 1235 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni ile ilgili sayısal veriler EK 1' de verilmiştir.*

* Veriler 2000 yılı Mart ayında Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden elde edilmiştir.

Araştırma için sınırlandırılan evreninin çok büyük olmaması, evrene ulaşımın kolay olması ve güvenilirliği daha yüksek verilerin elde edilebileceği düşüncesiyle, örneklem alma yoluna gidilmeyerek, evrenin geneli üzerinde çalışılmış, “kendini örnekleyen evren” (Çilenti, 1984, s.137) araştırmanın çalışma evreni olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın çalışma evreni ile ilgili bilgiler Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1
Araştırmanın Çalışma Evreni
(N=1235)

Araştırmaya Katılan Öğretmen Sayısı		Araştırmaya Katılmayan Öğretmen Sayısı		Değerlendirme Dışı Bırakılan Anket Sayısı		Değerlendirmeye Alınan Anket Sayısı	
Sayı n	Yüzde %	Sayı n	Yüzde %	Sayı n	Yüzde %	Sayı n	Yüzde %
946	76.6	289	23.4	35	2.8	911	73.8

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, araştırma evrenini oluşturan 1235 sınıf öğretmeninden 946 (%76.6)’sı araştırmaya katılarak, konu hakkındaki görüşlerini araştırma anketine bildirmişlerdir. Araştırma anketinin uygulandığı sırada sınıf öğretmenlerinin bir kısmının raporlu-izinli olması, bazı sınıf öğretmenlerinin ise araştırma konusu hakkında görüş bildirmek istememeleri nedeniyle toplam 289 (%23.4) sınıf öğretmeni araştırmaya katılmamıştır.

Yanıtlanan 946 anketin istatistiksel olarak değerlendirilmesine geçilmeden önce anketler araştırmacı tarafından teker teker incelenmiştir. Bu inceleme sırasında araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden 31’inin anketteki soruları yönergeye uygun olarak yanıtlamadığı, 4 anketin ise araştırma evrenine alınmadığı halde anasınıfı öğretmenleri tarafından yanıtladığı saptanmıştır. Bu nedenle, toplam 35 anket (%2.8) veri çözümlemede değerlendirme dışında bırakılmıştır. Değerlendirme dışı bırakılan anketler çıkarıldıktan sonra, araştırmanın çalışma evrenini 911 (%73.8) sınıf öğretmeni oluşturmuştur. Araştırma evrenin %73.8’inden kullanılabilir veri elde edilmiş olması araştırma süreci açısından olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Araştırmanın çalışma evrenini oluşturan sınıf öğretmenlerinin kişisel özelliklerine ilişkin sayı ve yüzelere Çizelge 2’de yer verilmiştir.

Çizelge 2
Çalışma Evrenini Oluşturan Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri
(N=911)

Özellik	Öğretmen Sayısı N	Yüzde %
Cinsiyet		
Bayan	506	55.5
Erkek	405	44.5
Yaş		
30 yaş ve altı	117	12.8
31-40 yaş arası	295	32.4
41-50 yaş arası	470	51.6
51 yaş ve üzeri	29	3.2
Mezun Olunan Okul		
Eğitim Ön lisans	591	64.9
Eğitim Fakültesi	153	16.8
Eğitim Fakültesi Dışı	167	18.3
Mesleki Kıdem		
1- 5 yıl arası	141	15.5
6-10 yıl arası	122	13.4
11-20 yıl arası	206	22.6
21 yıl ve üzeri	442	48.5
Okutmakta Olunan Sınıf Düzeyi		
Birinci Sınıf	173	19.0
İkinci Sınıf	189	20.7
Üçüncü Sınıf	199	21.8
Dördüncü Sınıf	180	19.8
Beşinci Sınıf	170	18.7

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, çalışma evreninin %55.5’ini bayan sınıf öğretmenleri, %44.5’ini ise erkek sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin yaşlarına ilişkin özelliklerine bakıldığında, 41-50 yaş arasında olanlar çalışma evreninin %51.6’lık bir oranla çoğunluğunu oluşturmaktadır. 31-40 yaş arasında olan sınıf öğretmenleri %32.4’lük bir oranla ikinci büyük kümeyi oluşturmaktadır. Sınıf

öğretmenlerinin %12.8'i 30 yaş ve daha altındadır. 51 yaş ve daha üzeri yaşta olanlar ise, çalışma evreninin çok az bir kısmını (%3.2) oluşturmaktadır. Mezun olunan okul özelliğine göre sınıf öğretmenlerinin %64.9'unun eğitim ön lisans mezunu oldukları, %18.3'ünün eğitim fakültesi dışında diğer fakültelerden mezun olduğu, %16.8'inin ise eğitim fakültesi mezunu oldukları görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine ilişkin özelliklerine bakıldığında ise; 21 yıl ve üzerinde mesleki kıdeme sahip olanlar %48.5'lik oranla çoğunluğu oluşturmaktadır. 11-20 yıl arası mesleki kıdeme sahip olan sınıf öğretmenleri %22.6 ile ikinci sırada, 1-5 yıl arası mesleki kıdeme sahip olanların oranının %15.5 olduğu, 6-10 yıl mesleki kıdeme sahip olanların ise çalışma evreninin %13.4'ünü oluşturduğu görülmektedir. Sınıf öğretmenlerinin okutmakta oldukları sınıf düzeylerine ilişkin özelliklerine bakıldığında ise, üçüncü sınıf öğretmenleri çalışma evreninin %21.8'ini, ikinci sınıf öğretmenleri %20.7'sini oluşturmaktadır. Dördüncü sınıf öğretmenleri çalışma evreninin %19.8'ini, birinci sınıf öğretmenleri %19.0'ını, beşinci sınıf öğretmenleri ise %18.7'sini oluşturmaktadır.

Sınıf öğretmenlerinin 1999-2000 öğretim yılının bahar döneminde sınıflarındaki öğrenci sayılarına ilişkin sayı ve yüzdeler Çizelge 3'de verilmiştir.

Çizelge 3
Sınıf Öğretmenlerinin Sınıflarındaki Öğrenci Sayısı

Öğrenci Sayısı	Sayı N	Yüzde %
20 ve daha az öğrenci	111	12.1
21-30 öğrenci	323	35.5
31-40 öğrenci	396	43.5
41 ve daha çok öğrenci	81	8.9
Toplam	911	100.0

Çizelge 3'te, sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki öğrenci sayılarına bakıldığında; 31-40 arasında öğrencisi olanlar çalışma evreninin %43.5'ini oluşturmaktadır. Bu yüzde, çalışma evreninin çoğunluğunu vermektedir. Öğrenci sayısı 21-30 arası olan sınıf öğretmenleri çalışma evreninin %35.5'ini, 20 ve daha az sayıda öğrencisi olanlar %12.1'ini, 41 ve daha çok sayıda öğrencisi olanlar ise çalışma evreninin %8.9'unu oluşturmaktadır.

2.3. Veriler ve Toplanması

Araştırmanın verileri, 1999-2000 öğretim yılının bahar döneminde Eskişehir İl Merkezinde bulunan 92 ilköğretim okulunun 1.,2.,3.,4. ve 5. sınıflarında görev yapan sınıf öğretmeninden elde edilen görüşlerden oluşmaktadır. Araştırmanın belirlenen amaca ulaşması için gerekli olan veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen *Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Anketi* ile toplanmıştır (EK 2).

2.3.1. “Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Anketi”nin Hazırlanması

Sınıf öğretmenlerine yönelik olarak hazırlanan bu anket, araştırmanın amacına dönük soruların yanıtlanması için gerekli olan bilgileri elde etmek amacıyla geliştirilmiştir. Alanyazın taramasına ve benzer nitelikteki araştırmalarda kullanılan veri toplama araçlarına dayalı olarak oluşturulan anket “*Kişisel Bilgiler, Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışları, Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler*” adlı dört bölümden ve bu bölümlerde yer alan 91 maddeden oluşmuştur.

Anketin hazırlanması sürecinde, ilk olarak, araştırmanın amacı doğrultusunda dört bölümle ilgili maddelerin yazılması gerçekleştirilmiştir.

Anketin birinci bölümü olan “*Kişisel Bilgiler*” bölümünde, evrende bulunan sınıf öğretmenlerini tanımayı amaçlayan maddelere yer verilmiştir. Bu kapsamda, sınıf öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, mezun olunan okul, mesleki kıdem, okutulmakta olan sınıf düzeyi ve sınıftaki öğrenci sayılarını belirlemeye yönelik olarak toplam altı soru maddesine yer verilmiştir.

Anketin ikinci bölümünü oluşturan “*Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışları*” başlıklı bölümünde, sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaşılabilecekleri olası

istenmeyen davranışların yer aldığı 31 maddelik bir yapıya yer verilmiştir. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklığını belirlemek amacıyla oluşturulan bu bölümdeki maddelerin derecelendirilmesinde likert türü 4'lü derecelendirmenin yapılması benimsenmiş ve bölüm maddeleri; “hiçbir zaman”, “nadiren”, “çoğu zaman” ve “her zaman” şeklinde derecelendirilmiştir.

Anketin “*Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri*” başlıklı üçüncü bölümde, istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olabilecek nedenlerle ilgili maddeler oluşturulmuştur. İstenmeyen davranışların nedenlerine ilişkin maddeler için, “hiç katılmıyorum”, “biraz katılıyorum”, “oldukça çok katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde likert türü dördümlü derecelendirmeden yararlanılması benimsenmiştir. Anketin Üçüncü Bölümünün taslağı 30 maddeden oluşmuştur.

Anketin “*İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler*” başlıklı dördüncü ve son bölümünün hazırlık aşamasında, alanyazın taramasında öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerin; “cezalandırıcı”, “önleyici” ve “iyileştirici” disiplin yöntemi olarak sınıflandırıldığı görülmüş ve anketin dördüncü bölüm maddelerinin hazırlanmasında bu sınıflandırma göz önünde bulundurulmuştur. Sonuçta anketin dördüncü bölümde; cezalandırıcı disiplin yöntemi için sekiz soru maddesi (12., 14., 16., 19., 20., 21., 22. ve 24.maddeler), önleyici disiplin yöntemi için dokuz soru maddesi (1., 4., 5., 9., 10., 11., 13., 17. ve 18.maddeler), iyileştirici disiplin yöntemi için de yedi soru maddesi (2., 3., 6., 7., 8., 15. ve 23.maddeler) olmak üzere toplam 24 soru maddesinden oluşmuştur. Bu bölüm ile ilgili maddelerin derecelendirilmesi “hiç kullanmam”, “ara sıra kullanıyorum”, “çoğu zaman kullanıyorum” ve “her zaman kullanıyorum” şeklinde likert türü dördümlü derecelendirme ile yapılmıştır.

Anketin dört bölümünde yer alması düşünülen maddelerin tamamlanmasının ardından, anketin adının da yazıldığı ilk sayfaya araştırmaya katılacak sınıf öğretmenlerine yönelik olarak araştırmanın amacını, kaç bölümden oluştuğunu ve bu bölümlerin neler olduğunu, son olarak da anketin doldurulmasına ilişkin kendilerinden bekleneni açıklayan bir yönerge yazılmıştır. Ayrıca, her bir bölüme ilişkin işaretlemenin nerelere

ve nasıl yapılacağına da belirtildiği bölüm yönergeleri yazılmıştır. Bütün bu çalışmalardan sonra taslak anket bütün olarak ortaya çıkarılmıştır. Taslak anket toplam 4 bölümden ve 91 soru maddesinden oluşmuştur.

Taslak ankete araştırmanın amacının ve araştırmada yanıtı aranan soruların da eklenmesinden sonra çoğaltılmıştır. Anket önce, 24 sınıf öğretmenine verilerek anketteki maddelerin anlaşılabilirliği konusunda görüşleri alınmıştır. Sınıf öğretmenlerinden gelen görüşler doğrultusunda anket maddeleri yeniden gözden geçirilmiştir. Daha sonra, anketin geçerlik çalışması için eğitim yönetimi ve sınıf yönetimi alanı ile araştırma yöntem bilimi alanında çalışmalar yapan alan uzmanların görüşlerine sunulmuştur*. Onbir alan uzmanının görüşünden hareketle anketin yeterli geçerliğe sahip olduğu saptanmıştır.

Bütün bu çalışmalarla anket uygulanmaya hazır duruma gelmiştir (EK 2).

Son aşama olarak anketin ilköğretim okullarında uygulanabilmesi için Eskişehir İl Millî Eğitim Müdürlüğüne başvurularak, gerekli izin onayı alınmıştır (EK 3).

2.3.2. Anketin Uygulanması

Veri toplama aracı olarak geliştirilen anketin uygulanması aşamasında üç üniversite öğrencisinden anketleri okullara ulaştırmaları ve okul yöneticilerini araştırma hakkında bilgilendirmeleri konusunda yardım istenmiştir. Anketörler araştırmanın amacı ve okul yöneticileriyle yapacakları görüşmede açıklamaları gereken bilgiler hakkında iki saatlik bir seminerle bilgilendirilmiştir. Daha sonra, araştırmacı ve üç anketör evrendeki okulları dört ana bölgeye ayırarak paylaşmış ve anketin uygulanması aşamasına geçilmiştir.

*Prof.Dr. Gürhan CAN; Prof.Dr. Bekir ÖZER; Prof.Dr. Ersan SÖZER; Prof.Dr. Mustafa SAĞLAM; Prof.Dr. Şefik YAŞAR; Doç.Dr. Coşkun BAYRAK; Doç.Dr. Gönül KIRCAALİ İFTAR; Yrd.Doç.Dr. A.Aykut CEYHAN; Yrd.Doç.Dr. Gülriz İMER; Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÜLTEKİN; Yrd.Doç.Dr. Oğuz GÜRSEL

1999-2000 Öğretim Yılı'nın Bahar Dönemi olan Mart ayının ilk haftasında, anketlerin uygulanacağı tüm okullara gidilerek okul yöneticilerine anket hakkında bilgi verilmiş, Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan izin onay belgesi sunulmuş, araştırma anketlerin sınıf öğretmenlerine dağıtılması ve toplanması konusunda onlardan yardım alınmıştır.

Anketlerin tüm okullara dağıtılmasının ardından, okul yöneticileri ile önceden belirlenen günlerde ilköğretim okullarına tekrar gidilerek tamamlanan anketler okul yöneticilerinden teslim alınmıştır. Böylece anketin uygulanması aşaması 2000 yılı Mart ayının son haftasında tamamlanmıştır. Daha önce, evren ve örneklem bölümünde belirtildiği gibi, sınıf öğretmenlerine uygulanan anketlerin geri dönüş oranı %76.6 olarak gerçekleşmiştir.

2.4. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Anket aracılığıyla toplanan verilerin çözümlenmesi öncesinde, geri dönüşü sağlanan 946 anket tek tek incelenerek, işaretlemenin yönergede belirtildiği şekilde yapılmadığının ve soruların tamamının yanıtlanıp yanıtlanmadığının kontrolü yapılmıştır. Bu kontrol sırasında geri dönüşü sağlanan 31 anketin yönergeye uygun olarak doldurulmadığı, 4 anketin ise araştırma evrenine alınmadığı halde anasınıfı öğretmenleri tarafından yanıtlandığı saptanmıştır. Bu nedenle toplam 35 anket (%2.8) veri çözümlemede değerlendirme dışında bırakılmıştır. Değerlendirme dışı bırakılan anketler çıkarıldıktan sonra, eksiksiz ve yönergeye uygun olarak yanıtlanan 911 (% 73.8) anketten elde edilen veriler işleme alınmıştır.

Araştırmanın amacına yönelik ilk üç sorunun yanıtlanmasında frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Araştırmanın dördüncü sorusuna yanıt almak için ikili küme karşılaştırmasında *Bağımsız Gruplar Arası "t" testi (Tek Örneklem "t" Testi)*'nden ikiden çok küme karşılaştırmalarında ise, *Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)*'nden yararlanılmıştır. Uygulanan varyans analizi sonucunda elde edilen "F" test istatistiğinin anlamlı bulunması durumunda farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek

amacıyla Tukey HSD (Tukey's Honestly Significant Difference Test) çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır.

Araştırmada yapılan istatistiksel çözümlerlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlerinde "SPSS 7.0 for Windows" paket programı kullanılmıştır.

BÖLÜM III

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Giriş

Bu bölümde, araştırmanın amacına dönük soruların çözümü için toplanılan verilerin çeşitli istatistiksel yöntemler ile çözümlenmesinden elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlarına yer verilmiştir. Bulgu ve yorumların verilmesinde “*Araştırmanın Amacı*” başlığı altında yanıtı aranan sorular sırası ile ele alınmıştır.

3.2. İstenmeyen Öğrenci Davranışları İle Karşılaşma Sıklıkları

Araştırmada yanıtı aranan birinci soru; sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarının neler olduğunun belirlenmesi ile ilgilidir.

Bu soruyu yanıtlamak için sınıf öğretmenlerinin, araştırma anketinin “*İstenmeyen Bozan Öğrenci Davranışları*” başlıklı İkinci Bölümüne verdikleri yanıtlar çözümlenmiş, elde edilen sonuçlar sayı ve yüzdelerle ifade edilerek var olan durum betimlenmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarına ilişkin bulgular Çizelge 4’te verilmiştir.

Çizelge 4
Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışları İle Karşılaşma Sıklıkları
(N=911)

	Hiçbir Zaman		Nadiren		Çoğu Zaman		Her Zaman	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Öğretmene karşı saygısızca davranma	420	46.1	443	48.6	42	4.6	6	0.7
Öğretmenin verdiği sınıf içi görevlerden kaçma	238	26.1	602	66.1	64	7.0	7	0.8
Öğretmene yalan söyleme	120	13.2	694	76.2	92	10.1	5	0.5
Öğretmene arkadaşlarını şikayet etme	14	1.5	194	21.3	523	57.4	180	19.8
Öğretmene sürekli itiraz etme	303	33.3	564	61.9	39	4.3	5	0.5
Sınıfa geç girme	189	20.7	632	69.4	85	9.3	5	0.5
Geçerli bir nedeni olmadan okula gelmeme	495	54.3	399	43.8	13	1.4	4	0.4
Gereksiz gürültü yapma	236	25.9	164	18.0	481	52.8	30	3.3
Derste izin istemeden konuşma	39	4.3	382	41.9	435	47.7	55	6.0
Dersin konusu dışında konuşma	58	6.4	614	67.4	216	23.7	23	2.5
Derse çalışmadan gelme	24	2.6	528	58.0	330	36.2	29	3.2
Verilen ev ödevini yapmama	64	7.0	708	77.7	125	13.7	14	1.5
Kitap, defter v.b. ders araçlarını getirmeme	176	19.3	655	71.9	73	8.0	7	0.8
Derste oturduğu yeri izinsiz değiştirme	413	45.3	427	46.9	63	6.9	8	0.9
Derste sınıf içinde amaçsızca dolaşma	346	38.0	474	52.0	83	9.1	8	0.9
Derste şarkı söyleme, ıslık çalma	490	53.8	392	43.0	26	2.9	3	0.3
Derste gülme ve arkadaşlarını güldürme	105	11.5	684	75.1	114	12.5	8	0.9
Derse ve anlatılanlara karşı ilgisiz davranma	61	6.7	679	74.5	161	17.7	10	1.1
Ders sırasında bir şeyler yiyip içme	427	46.9	424	46.5	57	6.3	3	0.3
Kendisinin - arkadaşlarının eşyalarıyla oynama	119	13.1	618	67.8	165	18.1	9	1.0
Gereksiz yere sınıfın dışına çıkmak isteme	531	58.3	313	34.4	62	6.8	5	0.5
Defter ve kitaplarını yırtma, kırıştırma	332	36.4	496	54.4	75	8.2	8	0.9
Sınavlarda kopya çekme	545	59.8	340	37.3	23	2.5	3	0.3
Arkadaşlarının eşyalarına zarar verme	314	34.5	524	57.5	65	7.1	8	0.9
Arkadaşına bağırma	122	13.4	242	26.6	522	57.3	25	2.7
Arkadaşına küfür etme	311	34.1	497	54.6	86	9.4	17	1.9
Arkadaşına vurma, itme	83	9.1	568	62.3	222	24.4	38	4.2
Sınıfa ait eşyalara zarar verme	458	50.3	408	44.8	42	4.6	3	0.3
Öğretmenin verdiği bir işi oyalanarak yapma	128	14.1	624	68.5	150	16.5	9	1.0
Görünüşüne, kıyafetine, özen göstermeme	269	29.5	491	53.9	111	12.2	40	4.4
Okula özel eşyalarını getirme	226	24.8	602	66.1	73	8.0	10	1.1

Çizelge 4'e göre; sınıf öğretmenlerinin "her zaman" karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışının; "öğretmene arkadaşını şikayet etme" (%19.8) davranışı olduğu görülmektedir. Bu davranışla "her zaman" karşılaştığını belirten sınıf öğretmenleri, araştırma evreninde bulunan öğretmenlerin %19.8'lik çok az bir bölümünü oluşturmaktadır. Bununla birlikte, istenmeyen bu davranışla "çoğu zaman" karşılaştıklarını belirten öğretmenler, araştırma evreninin %57.4'ünü oluşturmaktadır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, sınıf öğretmenlerinin %77.2'sinin sınıfında en sıklıkla karşılaştığı istenmeyen davranışın "öğretmene arkadaşını şikayet etme" olduğu görülmektedir. Bu davranışı, sınıf öğretmenlerinin "çoğu zaman" karşılaştıklarını belirttikleri arkadaşına bağırma (%57.3) gereksiz gürültü yapma (%52.8) ve derste izin istemeden konuşma (%47.7) davranışları izlemektedir.

Sınıf öğretmenlerinin "nadiren" karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ise; verilen ev ödevini yapmama (%77.7), öğretmene yalan söyleme (%76.2), derste gülme ve diğer öğrencileri güldürme (%75.1), derse ve anlatılanlara karşı ilgisiz davranma (%74.5), kitap defter gibi ders araçlarını okula getirmeme (%71.9), sınıfa geç girme (%69.4), verilen bir işi oyalanarak yapma (%68.5), kendisinin ya da arkadaşlarının eşyalarıyla oynama (%67.8), dersin konusu dışında konuşma (%67.4), öğretmenin verdiği sınıf içi görevlerden kaçma (%66.1), okula özel eşyalarını getirme (%66.1), birbirlerine vurma-itme (%62.3), öğretmene sürekli itiraz etme (%61.9), derse çalışmadan gelme (%58.0), arkadaşının eşyalarına zarar verme (%57.5), arkadaşına küfür etme (%54.6), defter ya da kitaplarını yırtma-kırıştırma (%54.4), görünüşüne-kıyafetine özen göstermeme (%53.9), derste sınıf içinde amaçsızca dolaşma (%52.0), öğretmene karşı saygısızca davranma (%48.6) ve derste oturduğu yeri izinsiz değiştirme (%46.9) olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin "hiçbir zaman" karşılaşmadıklarını belirttikleri istenmeyen öğrenci davranışları ise; sınavlarda kopya çekme (%59.8), gereksiz yere sınıf dışına çıkmak isteme (%58,3), geçerli bir nedeni olmadan okula gelmeme (%54.3), derste şarkı söyleme-ıslık çalma (%53.8), sınıfa ait eşyalara zarar verme (%50.3), ders sırasında bir şeyler yiyip içme (%46.9) davranışlarıdır.

Özellikle ilköğretim okullarında gereksiz yere sınıf dışına çıkmak isteme ve sınıfa ait eşyalara zarar verme gibi istenmeyen davranışlarla sıklıkla karşılaştığı alanyazında vurgulanan bir konu olmasına rağmen, araştırmının çalışma evreninde yer alan sınıf öğretmenlerinin çoğunluğu bu davranışlarla hiç karşılaşmadıklarını belirtmektedirler.

Araştırmının istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarının belirlendiği bu bölümden elde edilen bulgular ile Merrett ve Whelldal (1988)'ın yurt dışında yaptığı araştırması, Aksoy (1999)'un Ankara ilinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin öğrenci disiplinine ilişkin görüşleri ile ilgili araştırmasında elde edilen bulgular, Atıcı (1999)'nın Türkiye ve İngiltere araştırma grubundaki öğretmenlerden elde ettiği görüşler, Türkünlü (1999)'nün Türkiye'de 12, İngiltere'de 8 sınıf öğretmeniyle yaptığı çalışmasındaki bulguları, son olarak da Özen ve Batu (1999)'nun Eskişehir il merkezindeki 11 ilköğretim okulunda görev yapan 45 sınıf öğretmeninden elde ettiği bulgular benzerlik göstermektedir. Sonuç olarak, farklı araştırmalarda konu ile ilgili görüş bildiren farklı il ve ülkelerdeki sınıf öğretmenlerinin; sınıf yönetimleri sırasında sıklıkla benzer istenmeyen davranışlarla karşılaştıkları söylenebilir.

3.3. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri

Araştırmada yanıtı aranan ikinci soru; sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olan nedenlerin neler olduğuna ilişkin görüşlerini belirlemek ile ilgilidir.

Bu soruyu yanıtlamak için, sınıf öğretmenlerinin araştırma anketinin Üçüncü Bölümü olan "*Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri*" başlıklı bölümüne verdikleri yanıtlar çözümlenmiş, elde edilen bulgular sayı ve yüzdelerle ifade edilerek var olan durum betimlenmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgular Çizelge 5'de verilmiştir.

Çizelge 5
İstenmeyen Öğrenci Davranışlarının Nedenleri
(N=911)

	Hiç Katılmıyorum		Biraz Katılıyorum		Oldukça Çok Katılıyorum		Tamamen Katılıyorum	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ailenin çocuğa karşı ilgisizliği	28	3.1	207	22.7	310	34.0	366	40.2
Ailenin çocuğun eğitimine ilgisizliği	33	3.6	200	22.0	325	35.7	353	38.7
Aile içi geçimsizlikler, anlaşmazlık ve kavgalar	21	2.3	121	13.3	295	32.4	474	52.0
Anne ve babanın boşanmış olması	50	5.5	182	20.0	269	29.5	410	45.0
Kardeş sayının fazla olması	119	13.1	397	43.6	243	26.7	152	16.7
Ailenin sos.-eko. durumunun yetersiz olması	104	11.4	319	35.0	232	25.5	256	28.1
Ailenin sos.-eko durumunun çok iyi olması	258	28.3	412	45.2	154	16.9	87	9.5
Aile içinde aşırı baskı görmesi	41	4.5	206	22.6	359	39.4	305	33.5
Evde ders çalışacak ortamın bulunmaması	74	8.1	244	26.8	296	32.5	297	32.6
Televizyondaki şiddet içerikli programlar	25	2.7	180	19.8	318	34.9	388	42.6
Sınıfın kalabalık olması	148	16.2	243	26.7	251	27.6	269	29.5
Sınıftaki oturma düzeninin uygun olmaması	251	27.6	342	37.5	180	19.8	138	15.1
Sınıfın genel durumuna göre öğrenci başarı düzeyinin düşük ya da yüksek olması	132	14.5	392	43.0	221	24.3	166	18.2
Öğrencilerin sınıf kurallarını benimsememesi	195	21.4	361	39.6	198	21.7	157	17.2
Öğretim araçlarının yetersizliği	179	19.6	325	35.7	272	29.9	135	14.8
Öğretmen veli arasındaki iletişimsizlik	115	12.6	280	30.7	309	33.9	207	22.7
Öğretmenin bağırarak konuşması	295	32.4	400	43.9	134	14.7	82	9.0
Öğretmenin öğrencisiyle alay etmesi	304	33.4	143	15.7	216	23.7	248	27.2
Öğretmenin öğrencileri birbirleriyle kıyaslaması	234	25.7	247	27.1	224	24.6	206	22.6
Öğretmenin öğrencilerin seviyesine inememesi	191	21.0	184	20.2	253	27.8	283	31.1
Öğretmenin aynı öğretim yöntemini kullanması	156	17.1	242	26.6	296	32.5	217	23.8
Derse başlamadan önce, dersin sonunda kazanılacak bilgilerin öneminin anlatılmaması	160	17.6	276	30.3	276	30.3	199	21.8
Öğretmenin sınıf kurallarını uygulamada tutarsız davranması	188	20.6	162	17.8	265	29.1	296	32.5
Öğretmenin öğrencileri arasında ayırım yapması	250	27.4	113	12.4	210	23.1	338	37.1
Öğretmenin öğrencilerini notla korkutması	258	28.3	223	24.5	191	21.0	239	26.2
Öğretmenin derse zamanında girmemesi	250	27.4	156	17.1	216	23.7	289	31.7
Öğretmenin öğrencilerine önem vermemesi	249	27.3	97	10.6	218	23.9	347	38.1
Öğretmenin deneyimsiz olması	195	21.4	243	26.7	221	24.3	252	27.7
Öğretmenin iletişim becerisinin yetersiz olması	145	15.9	213	23.4	274	30.1	279	30.6
Öğretmenin davranışları ödüllendirmemesi	136	14.9	253	27.8	261	28.6	261	28.6

Çizelge 5'e göre, sınıf öğretmenleri istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olan başlıca onbeş nedenin var olduğu ileri sürmektedirler. Bu nedenlerin; aile içi geçimsizlikler, anlaşmazlıklar ve kavgalar (%52.0), anne ve babanın boşanmış olması (%45.0), televizyondaki şiddet içerikli programların etkisi (%42.6), ailenin çocuğa karşı ilgisizliği (%40.2), ailenin çocuğun eğitimine ilgisizliği (%38.7), öğretmenin öğrencilerine önem vermemesi (%38.1), öğretmenin öğrencileri arasında ayırım yapması (%37.1), evde ders çalışacak ortamın bulunmaması (%32.6), öğretmenin sınıf kurallarını uygulamada tutarsız davranması (%32.5), öğretmenin derse zamanında girmemesi (%31.7), öğretmenin öğrencilerin seviyesine inememesi (%31.1), öğretmenin iletişim becerisinin yetersiz olması (%30.6), sınıfın kalabalık olması (%29.5), öğretmenin olumlu davranışları ödüllendirmemesi (%28.6), öğretmenin deneyimsiz olması (%27.7) olduğu belirlenmiştir.

İstenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında etkili olan yukarıda ifade edilen nedenlerden başka, sınıf öğretmenlerinin “oldukça çok katılıyorum” şeklinde ifade ettikleri nedenlerin; öğrencinin aile içinde baskı görmesi (%39.4), öğretmen-veli arasındaki iletişimsizlik (%33.9), öğretmenin sürekli olarak aynı öğretim yöntemini kullanması (%32.5), öğretmenin derse başlamadan önce derste kazanılacak bilgilerin öneminin öğrencilere anlatılamaması (%30.3), öğretmenin olumlu davranışları ödüllendirmemesi (%28.6) olduğu görülmektedir.

Çizelge 5'de ayrıca; ailenin sosyo-ekonomik durumunun çok iyi olması (%45.2), öğretmenin bağırarak konuşması (%43.9), kardeş sayısının fazla olması (%43.6), sınıfın genel durumuna göre öğrenci başarı düzeyinin düşük ya da yüksek olması (%43.0), öğrencilerin sınıf kurallarını benimsememesi (%39.6), öğretim araçlarının yetersizliği (%35.7), ailenin sosyo-ekonomik durumunun yetersiz olması (%35.0), derse başlamadan önce, derste kazanılacak bilgilerin öneminin anlatılamaması (%30.3), öğretmenin öğrencilerini birbiri ile kıyaslaması (%27.1), gibi nedenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında “biraz etkili” olmuştur.

Çizelge 5'te araştırmaya katılan sınıf öğretmenleri; öğretmenin öğrenciyle alay etmesi (%33.4), öğretmenin öğrencilerini notla korkutması (%28.3) gibi olumsuz öğretmen

davranışlarının öğrencilerin istenmeyen davranışta bulunmasında hiç etkili olmadığını düşünmeleri araştırma açısından önemli görülmektedir. Öğrencinin kişilik gelişimini engelleyen, onların onurunu kıran davranışları öğretmenlerin sınıflarında sergilememeleri olumlu bir durumdur.

Alanyazında ve benzer araştırmalarda elde edilen bulgular, istenmeyen öğrenci davranışlarının; aileden kaynaklanan, öğretmenden kaynaklanan, öğrenciden kaynaklanan, plan ve öğretim yöntemlerinden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıktığı vurgulanmaktadır. Bu bölümde elde edilen bulgulara dayalı olarak, istenmeyen öğrenci davranışlarının öncelikle, öğretmenlerin bazı olumsuz davranışlarından, daha sonra da öğrencinin ailesinden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıktığı söylenebilir. Elde edilen bu bulgular ışığında, sınıfın fiziki ortamının ve öğrencilerin kendi özelliklerinin sınıfta istenmeyen davranışların yaşanmasında etkili rol oynadığı sonucuna ulaşılabılır. Bu araştırma ile Aksoy (1999)'un Ankara ilinde görevli sınıf öğretmenleriyle yaptığı benzer araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarının ortaya çıkmasında, diğer nedenlerin olduğu kadar, kendi olumsuz tutum ve davranışlarının etkili olduğunu ifade etmeleri, sorunu yalnızca başkalarında aramak yerine bu davranışların yaşanmasında kendilerinin de sorumlu olduğunu kabul etmelerini, bu davranışlarla başa çıkmalarını kolaylaştıracağı düşüncesiyle araştırma açısından sevindirici bulunmuştur.

3.4. İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler

Araştırmada yanıtı aranan üçüncü soru, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemlerin kullanılma sıklığının belirlenmesi ile ilgilidir.

Bu soruyu yanıtlamak için alanyazın taramasına dayalı olarak; sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde disiplini sağlamak için kullandıkları yöntemler; “cezalandırıcı disiplin yöntemi”, “önleyici disiplin yöntemi” ve “iyileştirici disiplin yöntemi” olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır.

Bu yöntemlerden; cezalandırıcı disiplin yöntemi için sekiz madde (12.,14.,16.,19.,20.,21.,22. ve 23. maddeler), önleyici disiplin yöntemi için dokuz madde (1.,4.,5.,9.,10.,11.,13.,17. ve 18. maddeler) ve iyileştirici disiplin yöntemi için de yedi madde (2.,3.,6.,7.,8.,15. ve 24. maddeler) hazırlanmıştır. Sınıf öğretmenlerinin her bir yöntemi kullanma sıklıklarına ilişkin bulgulara izleyen başlıklarda sırasıyla yer verilmektedir.

3.4.1. Sınıf Öğretmenlerinin Cezalandırıcı Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıklarına ilişkin bulgulara Çizelge 6'da yer verilmiştir.

Çizelge 6

Sınıf Öğretmenlerinin Cezalandırıcı Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları (N=911)

	Hiç Kullanmam		Ara Sıra Kullanırım		Çoğu Zaman Kullanırım		Her Zaman Kullanırım	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Öğrenciye daha fazla ödev verme	649	71.2	232	25.5	25	2.7	5	0.5
Öğrenciyi sınıf dışına çıkarma	677	74.3	219	24.1	9	1.0	6	0.7
Öğrencinin tenefüse çıkmasına izin vermeme	590	64.8	267	29.3	41	4.5	13	1.4
Öğrenciyi tek ayak üzerinde bekletme	715	78.5	173	19.0	17	1.9	6	0.7
Öğrencinin eğlenceli ders etkinliklerine katılmasına izin vermeme	593	65.1	236	25.9	55	6.0	27	3.0
Öğrenciye sınıf içi görevi verme	522	57.3	340	37.3	39	4.3	10	1.1
Öğrenciyi okul yöneticisine gönderme	718	78.8	185	20.3	6	0.7	2	0.2
Öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma (saçını çekme ,kulağını çekme gibi)	734	80.6	168	18.4	5	0.5	4	0.4

Çizelge 6'da, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma ile ilgili olarak; öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma (%80.6), öğrenciyi okul yöneticisine gönderme (%78.8), öğrenciyi tek ayak üzerinde bekletme (%78.5), öğrenciyi sınıf dışına çıkarma (%74.3), öğrenciyi daha fazla ödev verme (%71.2), öğrencinin eğlenceli ders etkinliklerine katılmasına izin vermeme (%65.1), öğrencinin tenefüse çıkmasına izin vermeme (%64.8), öğrenciyi sınıf içi görev verme (%57.3) gibi yöntemleri araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun “hiç kullanmadıkları” görülmektedir.

Bu bölümde vurgulanması gereken en önemli bulgu; araştırma evrenindeki sınıf öğretmenlerinin %80.6'lık büyük çoğunluğunun “öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma” yöntemini hiç kullanmadıklarına ilişkin bulgudur. Bu bulgunun aksine, Kaplan (1992), yurt dışında yaptığı araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin %54'ünün sınıfta disiplini sağlamak ve sürdürmek için bedensel ceza yöntemini kullandığı sonucuna varmıştır. Alanyazında bedensel cezanın, sınıf öğretmenleri tarafından baş vurulması gereken en son yöntem olması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca, bedensel cezanın, öğrenciler üzerinde bir çok olumsuz etkisinin olacağı da düşünülmektedir. Yapılan bu araştırmada, öğrencinin saçını çekmek, kulağını çekmek olarak tanımlanan bedensel cezayı “ara sıra” kullanan sınıf öğretmenlerinin araştırmanın çalışma evreninin %18.4'ünü oluşturması, olumlu bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Çizelge 6'da cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak elde edilen bulgulara göre, sınıf öğretmenlerinin %37.3'ü öğrenciyi sınıf içi görevi verme, %29.3'ü öğrencinin tenefüse çıkmasına izin vermeme, %29.3'ü öğrencinin eğlenceli ders etkinliklerine katılmasına izin vermeme, %25.5'i öğrenciyi daha fazla ödev verme, %24.1'i öğrenciyi sınıf dışına çıkarma, %20.3'ü öğrenciyi okul yöneticisine gönderme, %19.0'ı öğrenciyi tek ayak üzerinde bekletme, %18.4'ü de öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma yöntemlerini “ara sıra” kullandıkları görülmektedir.

Çizelge 6'da cezalandırıcı disiplin yöntemine ilişkin maddelere sınıf öğretmenleri tarafından “çoğu zaman” ya da “her zaman” kullanım şeklinde verilen yanıtların yüzdelерinin çok az bir oranda olması nedeniyle, cezalandırıcı disiplin yönteminin sınıf öğretmenleri tarafından çok az kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Bu bulgulara dayanarak, sınıf öğretmenlerinin öğrenci disiplinini sağlamanın onları yalnızca cezalandırmak anlamına gelmediğini ve disiplinin yalnızca ceza ile elde edilmeyeceğini, cezaya ara sıra başvurulması gerektiğini düşündükleri söylenebilir. Bu durum, araştırma açısından önemli bir sonuç olarak değerlendirilmekte ve alanyazınla paralellik göstermektedir.

3.4.2. Sınıf Öğretmenlerinin Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarına ilişkin olarak elde edilen bulgular Çizelge 7’de verilmiştir.

Çizelge 7

Sınıf Öğretmenlerinin Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları
(N=911)

	Hiç Kullanmam		Ara Sıra Kullanırım		Çoğu Zaman Kullanırım		Her Zaman Kullanırım	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Görmezden gelme	205	22.5	606	66.5	85	9.3	15	1.6
Öğrenci ile dersten sonra konuşma	25	2.7	283	31.1	412	45.2	191	21.0
Öğrenciye sınıf kurallarını hatırlatma	16	1.8	179	19.6	422	46.3	294	32.3
Dersin konusu ile ilgili sorular sorarak öğrencinin dikkatini derse çekme	19	2.1	143	15.7	472	51.8	277	30.4
Ders konusunu, yöntemini değiştirme	43	4.7	402	44.1	342	37.5	124	13.6
Öğrencinin oturduğu yeri değiştirme	71	7.8	558	61.3	204	22.4	78	8.6
Öğrencinin davranışının nedenini anlamaya çalışma	11	1.2	74	8.1	393	43.1	433	47.5
Olumlu davranışta bulunan öğrenciyi örnek gösterme	112	12.3	293	32.2	271	29.7	235	25.8
Olumlu davranışları ödüllendirme	21	2.3	242	26.6	383	42.0	265	29.1

Çizelge 7’de istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yönetimini kullanma sıklıklarına ilişkin olarak edilen bulgu; sınıf öğretmenlerinin %47.5’inin “her zaman” öğrencinin bu davranışının nedenini anlamaya çalışmak olduğudur. Bu bulguya dayanarak sınıf öğretmenlerinin istenmeyen bir davranışı değiştirmenin, o davranışın nedenini anlamak ile mümkün olabileceğini düşündükleri söylenebilir.

Çizelge 7’de sınıf öğretmenlerinin “çoğu zaman”; dersin konusu ile ilgili soru sorarak öğrencinin dikkatini derse çekme (%51.8), öğrenciye sınıf kurallarını hatırlatma (%46.3), öğrenci ile dersten sonra konuşma (%45.2) ve olumlu davranışları ödüllendirme (%42.0) gibi yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Önleyici Disiplin Yöntemine ilişkin olarak “ara sıra” kullanılan yöntemlerin başında ise; görmezden gelme (%66.5), dersin konusunu, yöntemini değiştirme (%44.1) ve olumlu davranışta bulunan öğrenciyi örnek gösterme (%32.2) olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 7’de sınıf öğretmenlerinin %22.5’inin görmezden gelme, %12.3’ünün ise olumlu davranışta bulunan öğrenciyi örnek gösterme yöntemlerini “hiç kullanmadıkları” görülmektedir.

Alanyazında sınıf içinde sergilenen istenmeyen davranışlara karşı, bu davranışları zaman zaman görmezden gelmenin olumlu etkileri olacağı ifade edilmektedir. Bu araştırmada elde edilen bulgu da sınıf öğretmenlerinin %66.5’inin görmezden gelme yöntemini “ara sıra” kullandıkları doğrultusundadır. Bu durum da alanyazınla paralellik göstermektedir. Ayrıca, önleyici disiplin yönteminin temelinde öğrenciyi teşvik etme ve özendirme yatmaktadır. Dolayısıyla olumlu davranışların her zaman ödüllendirilmesi gerekmektedir. Oysa araştırmada sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun olumlu davranışta bulunan öğrencileri ara sıra ödüllendirdiği ya da hiç ödüllendirmediği görülmektedir. Bu durumun, toplumdaki olumlu davranışlara değil de, genellikle olumsuz davranışlara yönelme eğiliminin bir sonucu olabileceği düşünülmektedir. Başka bir anlatımla sınıf öğretmenleri toplumsal alışkanlıklarını sınıflarında da sürdürmektedirler.

3.4.3. Sınıf Öğretmenlerinin İyileştirici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarına ilişkin bulgular Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8
Sınıf Öğretmenlerinin İyileştirici Disiplin Yöntemini Kullanma Sıklıkları
(N=911)

	Hiç Kullanmam		Ara Sıra Kullanırım		Çoğu Zaman Kullanırım		Her Zaman Kullanırım	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Öğrenciyi uygun bir dille uyarma	54	5.9	373	40.9	382	41.9	102	11.2
Öğrenciye bağırma	617	67.7	267	29.3	20	2.2	7	0.8
Öğrencinin üzerine yürür gibi yapma	753	82.7	144	15.8	11	1.2	3	0.3
Öğrenciyi sözsüz uyarma	73	8.0	375	41.2	311	34.1	152	16.7
Öğrenciye davranışından dolayı üzüldüğünü küstüğünü söyleme	182	20.0	458	50.3	204	22.4	67	7.4
Öğrenciye dokunarak uyarma	204	22.4	528	58.0	153	16.8	26	2.9
Öğrencinin ailesine haber verme	84	9.4	540	59.3	219	24.0	66	7.2

Çizelge 8’de iyileştirici disiplin yöntemine ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin; “her zaman” kullandıkları yöntemin; öğrenciyi sözsüz olarak uyarma (%16.7) ve öğrenciyi uygun bir dille uyarma (%11.2) olduğu görülmektedir. Aynı zamanda, sınıf öğretmenlerinin %41.9’unun öğrenciyi uygun bir dille uyarma yöntemini “çoğu zaman” kullandığı belirlenmiştir.

Çizelge 8’de iyileştirici disiplin yöntemine ilişkin olarak ara sıra kullanılan yöntemler ise; öğrencinin ailesine haber verme (%59.3), öğrenciye dokunarak uyarma (%58.0), öğrenciye davranışından dolayı üzüldüğünü, küstüğünü söyleme (%50.3), öğrenciyi sözsüz uyarma (%41.2) olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

Öğrenciye bağırma, hakaret etme (%67.7) ve öğrencinin üzerine yürür gibi yapma (%82.7) gibi yöntemlerin ise, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu tarafından hiç kullanılmadığı görülmektedir. Bu yöntemlerin öğrencilerin kin ve öç alma duygularını

geliştirebileceği düşüncesiyle, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun bu yöntemleri kullanmıyor olmasının disiplini sağlama açısından olumlu olacağı düşünülmektedir.

Bütün bu bulgulara dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun sınıf yönetimi sırasında karşılaştıkları disiplini bozan öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yöntemini kullandıkları söylenebilir. Bulgular ışında, iyileştirici disiplin yöntemini “ara sıra” kullandıkları, cezalandırıcı disiplin yönteminin ise “çok az” kullanılan bir yöntem olduğu sonucu çıkarılabilir.

3.5. Sınıf Öğretmenlerinin Kişisel Özellikleri ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullandıkları Yöntemler

Araştırmada yanıtı aranan dördüncü soru, sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerin; cinsiyet, yaş, mezun olunan okul, mesleki kıdem, okutmakta olunan sınıf düzeyi ve sınıflarındaki öğrenci sayısı değişkenlerine göre bir farklılık gösterip göstermediğidir.

Bu soruyu yanıtlamak için sınıf öğretmenlerinin anketinin “*İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına Karşı Kullanılan Yöntemler*” başlıklı dördüncü bölümündeki cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerine ilişkin maddelere yönelik olarak “hiç kullanmam” seçeneğine 1, “ara sıra kullanırım” seçeneğine 2, “çoğu zaman kullanırım” seçeneğine 3, “her zaman kullanırım” seçeneğine 4 puan değeri verilmiştir. Daha sonra, sınıf öğretmenlerinin disiplini sağlama yöntemleri konusundaki görüşlerini ifade eden işaretlemelerinden elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla; ikili küme karşılaştırılmalarında *Bağımsız Gruplar Arası t Testi*, ikiden fazla küme karşılaştırmalarında ise *Tek Yönlü Varyans Analizi* (ANOVA) yapılmıştır. Varyans analizi sonunda elde edilen “F” test istatistiğinin anlamlı bulunduğu durumlarda ise farklılığın hangi gruplar arasındaki farklardan kaynakladığını belirlemek amacıyla Tukey HSD testi uygulanmıştır.

3.5.1. Cinsiyet ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusunda, ilk olarak, sınıf öğretmenlerinin bayan ya da erkek olmalarına göre istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaları bakımından farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amaçlanmıştır.

Bu amaçla öncelikle, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları için bu üç yöntemi kullanmaya ilişkin olarak görüşlerinden elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Daha sonra, bu yöntemleri kullanma sıklıklarına ilişkin puanların aritmetik ortalamaları arasında görülen farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için t testi uygulanmış ve elde edilen değerler Çizelge 9’da verilmiştir.

Çizelge 9

Sınıf Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre Kullandıkları Disiplin Yöntem Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma Değerleri

Disiplin Yöntemi	Denek Sayısı (N)	Aritmetik Ortalama (X)	Standart Sapma (s)	“t” Değeri t	Anlamlılık Düzeyi p
Cezalandırıcı Disiplin					
Bayan	506	9.78	2.29	0.03	<.05*
Erkek	405	9.06	2.08		
Önleyici Disiplin					
Bayan	506	23.49	3.43	0.36	>.05
Erkek	405	22.37	3.50		
İyileştirici Disiplin					
Bayan	506	13.18	2.55	0.55	>.05
Erkek	405	13.03	2.61		

(sd: 909)

Çizelge 9'daki değerlere bakıldığında cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak bayan sınıf öğretmenlerinin puan ortalamalarının 9.78, erkek sınıf öğretmenlerinin ise 9.06 olduğu görülmektedir. Cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma bakımından erkek sınıf öğretmenlerinin puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu değer, erkek sınıf öğretmenlerinin bayan sınıf öğretmenlerine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini daha sık kullandıkları anlamına gelmektedir. Cinsiyet değişkenine göre puan ortalamaları arasında görülen bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla iki grup ortalaması arasında uygulanan t testinden elde edilen 0.03 değeri, anlamlılık düzeyi olan .05 değerinden küçüktür ve grup ortalamaları arasındaki farkın .05 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir.

Bu sonuca dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları bakımından bir farklılık gösterdiklerini, erkek sınıf öğretmenlerinin bayan sınıf öğretmenlerine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini daha fazla kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 9'da ikinci olarak, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak bayan sınıf öğretmenlerinin puan ortalamalarının 23.49, erkek sınıf öğretmenlerinin ise 22.37 olduğu görülmektedir. Bu değerler, cinsiyete göre önleyici disiplin yöntemini kullanma bakımından erkek sınıf öğretmenleri lehine küçük bir farklılık olduğu izlenimi yaratmaktadır. Görülen bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla iki grup ortalaması arasında uygulanan t testinden elde edilen değer 0.36'dır. Bu değer, grup ortalamaları arasında gözlenen farklılığın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir.

Bu belirlemeye göre, sınıf öğretmenlerinin bayan ya da erkek olmaları ile önleyici disiplin yöntemini kullanmaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Bu sonuca dayanarak hem bayan hem de erkek sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 9'da son olarak, bayan ve erkek sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaları bakımından anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek

amacıyla yapılan çözümlene sonucunu, bayan sınıf öğretmenlerinin puan ortalamalarının 13.18, erkek sınıf öğretmenlerinin ise 13.03 olduğu görülmektedir. Bayan sınıf öğretmenlerinin lehine olarak görülen bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla iki grup ortalaması arasında t testi uygulanmıştır. Uygulanan t testi sonucu elde edilen 0.55 değeri bayan ve erkek sınıf öğretmenleri arasında iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklığı bakımından gözlenen farkın .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir.

Bu bulgu, sınıf öğretmenlerinin bayan ya da erkek olmaları ile iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Bu nedenle hem bayan hem de erkek sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yönteminde olduğu gibi, iyileştirici disiplin yöntemini de aynı sıklıkla kullandıkları söylenebilir.

3.5.2. Yaş ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, ikinci olarak, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemlerin, onların yaşlarına göre değişip değişmediğini belirlemek amaçlanmıştır.

Bu amaçla öncelikle, sınıf öğretmenlerinin; cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaya ilişkin olarak görüşlerinden elde edilen puanlarının aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin yaşlarına göre cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaya ilişkin puanlarının ortalama, standart sapma ve tek yönlü varyans analizi sonuçları Çizelge 10'da verilmiştir.

Çizelge 10

Yaş Gruplarına Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CEZALANDIRICI DİSİPLİN YÖNTEMİ

Yaş grubu	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
30 yaş ve altı	117	9.89	1.96	910	1.97	>.05
31-40 yaş	295	9.49	2.02			
41-50 yaş	470	9.35	2.26			
51 yaş ve üzeri	29	9.20	4.07			

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Yaş grubu	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
30 yaş ve altı	117	23.74	3.30	910	3.43	<.05*
31-40 yaş	295	23.11	3.48			
41-50 yaş	470	22.81	3.44			
51 yaş ve üzeri	29	21.83	4.91			

İYİLEŞTİRİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Yaş grubu	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
30 yaş ve altı	117	13.75	2.35	910	3.18	<.05*
31-40 yaş	295	13.10	2.48			
41-50 yaş	470	12.94	2.58			
51 yaş ve üzeri	29	13.34	3.85			

Çizelge 10'da görüldüğü gibi cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenlerinin 9.89, 31-40 yaş arası sınıf öğretmenlerinin 9.49'dur. 41-50 yaş arası sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması 9.35 olarak hesaplanırken, 51 yaş ve üzerindeki sınıf öğretmenlerinin ise 9.20 ile en düşük puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir.

Cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak puan ortalamaları arasında gözlenen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla grup puan ortalamaları arasında uygulanan tekyönlü varyans analizi sonucunda hesaplanan F değeri 1.97'dir. Elde edilen bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu bulguya dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin yaşlarına göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının farklılık göstermediği, farklı yaş gruplarında olan sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 10'da ikinci olarak; sınıf öğretmenlerinin yaşları ile önleyici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında; 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenlerinin 23.74, 31-40 yaş arası sınıf öğretmenlerinin 23.11, 41-50 yaş arası sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması ise 22.81 olarak hesaplanmıştır. 51 yaş ve üzerindeki sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak 21.83 ile en düşük puan ortalamasına sahip oldukları da görülmektedir. Önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak puan ortalamaları arasında gözlenen bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla yaş gruplarına ilişkin puan ortalamalarına uygulanan tekyönlü varyans analizi sonucunda hesaplanan F değeri 3.43'dir. Bu değer .05 düzeyinde anlamlıdır.

Son olarak, sınıf öğretmenlerinin yaşları ile disiplini bozan öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları iyileştirici disiplin yöntemine ilişkin puan ortalamaları da Çizelge 10'da verilmiştir. İyileştirici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenlerinin 13.75, 51 yaş ve üzeri sınıf öğretmenlerinin 13.34, 31-40 yaş arası sınıf öğretmenlerinin 13.10, 41-50 yaş arası sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması ise 12.94 olduğu görülmektedir.

İyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak puan ortalamaları arasında gözlenen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla yaş gruplarının puan ortalamaları arasında uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda hesaplanan F değeri 3.18'dir. Bu değer, F tablosunda .05 anlamlılık düzeyindeki değerden daha büyüktür.

Bu bulgulara dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini ve iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının, onların yaşlarına göre farklılaştığı söylenebilir. Her iki disiplin yöntemine ilişkin olarak belirlenen bu anlamlı farkın hangi gruplar arası farklardan kaynaklandığını belirlemek üzere Tukey HSD testi yapılmıştır. Yapılan Tukey HSD testi sonuçları Çizelge 11'de verilmiştir.

Çizelge 11

Yaş Grupları ve Kullanılan Önleyici ve İyileştirici Disiplin Yöntemlerine Uygulanan Tukey HSD Testi

	Yaş Grupları	31-40 yaş	41-50 yaş	51 yaş ve üzeri
Önleyici Disiplin Yöntemi	30 yaş ve altı	.63	.93*	1.92*
	31-40 yaş	-	.30	1.28
	41-50 yaş	-	-	.98
İyileştirici Disiplin Yöntemi	30 yaş ve altı	.65	.81*	.41
	31-40 yaş	-	.16	.24
	41-50 yaş	-	-	.40

($p < .05$)

Çizelge 11'e göre, sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarına ilişkin farkın; 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenleri ile 41-50 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinden, ayrıca 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenleri ile 51 yaş ve üzerindeki sınıf öğretmenleri arasındaki farklardan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p < .05$). Bu bulgu öğretmenlerin yaşları ilerledikçe önleyici disiplin yöntemini daha az kullandıklarını göstermektedir.

Aynı Çizelge'den izleneceği gibi; sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma ile ilgili olarak yapılan karşılaştırmalarında farkın 30 yaş ve altındaki sınıf öğretmenleri ile 41-50 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerinin oluşturduğu gruplardan kaynaklandığı görülmektedir. İyileştirici disiplin yöntemini kullanma açısından diğer yaş grupları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Sonuçta, iyileştirici disiplin yöntemini yaşça genç öğretmenlerin daha sıklıkla kullandıkları söylenebilir.

3.5.3. Mezun Olunan Okul ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, üçüncü olarak, sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullar ile, istenmeyen davranışlara karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu amaç için öncelikle cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaya ilişkin görüşlerden elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Daha sonra, puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla gruplar arasında tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan çözümlene sonucunda elde edilen değerler Çizelge 12'de verilmiştir.

Çizelge 12'de ilk olarak, sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullar ile cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında; eğitim önlisans mezunu sınıf öğretmenlerinin 9.38, eğitim fakültesi dışında farklı bir fakülteden mezun olan sınıf öğretmenlerinin 9.63, eğitim fakültesi mezunu olanların ise 9.59 puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak, puan ortalamaları arasında çok az da olsa gözlenen bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla grup puan ortalamaları arasında uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucu hesaplanan F değeri 1.14' tür. Bu değer, mezun olunan okullar ile Cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farkın olmadığını göstermektedir. Bu sonuç, sınıf öğretmenlerinin eğitim önlisans, eğitim fakültesi ya da eğitim fakültesi dışında başka bir fakülten mezun olmaları ile Cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Çizelge 12

Mezun Olunan Okullara Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CEZALANDIRICI DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mezun Olunan Okul	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
Eğitim Ön lisans	591	9.38	2.32	910	1.14	>.05
Eğitim Fakültesi	153	9.59	1.96			
Eğitim Fakültesi Dışı	167	9.63	2.16			

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mezun Olunan Okul	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
Eğitim Ön lisans	591	22.79	3.55	910	3.13	<.05*
Eğitim Fakültesi	153	23.31	3.15			
Eğitim Fakültesi Dışı	167	23.46	3.62			

İYİLEŞTİRİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mezun Olunan Okul	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
Eğitim Ön lisans	591	13.04	2.62	910	0.84	>.05
Eğitim Fakültesi	153	13.13	2.35			
Eğitim Fakültesi Dışı	167	13.34	2.61			

Çizelge 12’de ikinci olarak; sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullar ile önleyici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında; eğitim fakültesi dışında farklı bir fakülteden mezun olanların 23.46 ortalama ile en yüksek, eğitim fakültesi mezunu olanların 23.31, eğitim önlisans mezunu olan sınıf öğretmenlerinin ise 22.79 puan ortalaması ile en düşük ortalamaya sahip oldukları görülmektedir. Elde edilen bu değerler, mezuniyet durumuna göre sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında farklılık olduğu izlenimi vermektedir.

Mezun olunan okul özellikleri bakımından önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları arasında görülen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak için grup ortalamaları arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 3.13’tür. Bu değer, F tablosunda .05 anlamlılık düzeyindeki değerden daha büyüktür. Bu sonuç, sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumları ile önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu farkın hangi mezuniyet grubunda bulunan sınıf öğretmenleri arasındaki farklılıktan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Tukey HSD testi sonuçları Çizelge 13’de verilmiştir.

Çizelge 13

Mezun Olunan Okullara Göre Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanmaya İlişkin
Tukey HSD Testi

Mezun Olunan Okul	Eğitim Fakültesi	Eğitim Fakültesi Dışı
Eğitim Önlisans	.52	.67*
Eğitim Fakültesi	-	.14

($p < .05$)

Çizelge 13’te sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullara göre istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yöntemini kullanmalarına ilişkin farkın eğitim önlisans mezunu öğretmenler ile eğitim fakültesi dışında farklı bir fakülteden mezun olan öğretmenler arasında olduğu görülmektedir. Çizelge 12’de yer alan sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamalarına bakıldığında bu farkın eğitim fakültesi dışındaki fakültelerden mezun olan öğretmenler lehine olduğu görülmektedir. Bu bulguya dayalı olarak eğitim fakültesi dışında farklı bir

fakülteden mezun olan öğretmenlerin, eğitim önlisans mezunu öğretmenlere göre önleyici disiplin yöntemini daha sıklıkla kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 12’de son olarak, sınıf öğretmenlerinin mezuniyet durumları bakımından iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakıldığında ise; eğitim fakültesi dışından mezun olan sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamasının 13.34, eğitim fakültesi mezunu olanların 13.13, eğitim ön lisans mezunu olanların puan ortalaması 13.04 olduğu görülmektedir. Elde edilen puan ortalamaları, sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları bakımından bir farklılık gösterdikleri izlenimi vermektedir.

İyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları arasında görülen bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak için grup ortalamaları arasına yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 0.84’tür. Bu değer, F tablosunda .05 anlamlılık düzeyindeki değerden daha küçüktür. Bu sonuç, farklı mezuniyet durumları farklı olan sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Mezun olunan okullar ile kullanılan disiplin yöntemlerine ilişkin olarak elde edilen bütün bu bulgular, sınıf öğretmenlerinin eğitim önlisans, eğitim fakültesi ve eğitim fakültesi dışında farklı fakültelerden mezun olma durumlarının disiplini bozan öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı ve iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının farklılaşmadığı, eğitim fakültesi dışında farklı bir fakülteden mezun olan sınıf öğretmenlerinin ise önleyici disiplin yöntemini eğitim ön lisans mezunu olan sınıf öğretmenlerine göre daha fazla kullandıkları söylenebilir.

3.5.4. Mesleki Kıdem ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, dördüncü olarak, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanma sıklıklarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle istenmeyen davranışlar için kullanılan cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaya ilişkin puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Daha sonra, puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını sınamak için gruplar arası tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda elde edilen değerler Çizelge 14’de verilmiştir.

Çizelge 14’de görüldüğü gibi, sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak, en yüksek puan ortalamasını 9.64 ile 6-10 yıl mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenleri elde etmiştir. Mesleki kıdemi 1-5 yıl olan sınıf öğretmenlerinin ortalaması 9.58, 11-20 yıl olanların 9.54, 21 yıl ve üzeri olanların 9.33’tür. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları arasında az da olsa farklılıklar olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile, cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analiz sonucunda elde edilen F değeri de Çizelge 14’te verilmektedir. Yapılan varyans analizi sonucu F değeri 0.94 olarak hesaplanmıştır. Bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemlerine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının farklılık göstermediği, farklı mesleki kıdeme sahip sınıf öğretmenlerinin bu yöntemi benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 14

Mesleki Kıdemlere Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CEZALANDIRICI DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mesleki Kıdem	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1- 5 yıl	141	9.58	2.09	910	0.94	>.05
6-10 yıl	122	9.64	1.87			
11-20 yıl	206	9.54	2.17			
21 yıl ve üzeri	442	9.33	2.39			

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mesleki Kıdem	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1- 5 yıl	141	23.66	3.40	910	2.02	>.05
6-10 yıl	122	22.80	3.23			
11-20 yıl	206	22.86	3.61			
21 yıl ve üzeri	442	22.90	3.54			

İYİLEŞTİRİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Mesleki Kıdem	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1- 5 yıl	141	13.17	2.64	910	1.06	>.05
6-10 yıl	122	13.47	2.26			
11-20 yıl	206	12.97	2.77			
21 yıl ve üzeri	442	13.06	2.55			

Çizelge 14'te ikinci olarak, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile önleyici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında; en yüksek ortalamanın 23.66 ile 1-5 yıl mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenlerinin olduğu görülmektedir. 21 yıl ve üzeri mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması 22.90, 11-20 yıl olanların 22.86, 6-10 yıl olanların puan ortalamaları da 22.80'dir.

Puan ortalamaları arasında çok az da olsa görülen bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınılamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 2.02 olarak hesaplanmıştır. Bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile önleyici disiplin yöntemini kullanmalarının farklılık göstermediği ve cezalandırıcı disiplin yönteminde olduğu gibi, önleyici disiplin yöntemini de farklı mesleki kıdeme sahip olan sınıf öğretmenlerinin benzer sıklıkta kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 14'te son olarak, sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında, mesleki kıdemi 6-10 yıl arası olanların 13.47, 1-5 yıl arası olanların 13.17, 21 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olanların 13.06, mesleki kıdemi 11-20 yıl arası olanların puan ortalaması 12.97 olarak hesaplanmıştır. Mesleki kıdeme göre iyileştirici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları arasında da farklılıklar olduğu gözlenmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri bakımından iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarına ilişkin puan ortalamaları arasında gözlenen farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 1.06'dır. Bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bütün bu sonuçlara dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanma sıklıklarının farklılaşmadığı, öğretmenlerin farklı mesleki kıdeme sahip olmalarının onların istenmeyen davranışları önlemek amacıyla kullandıkları yöntemleri etkilemediği söylenebilir.

3.5.5. Okutululan Sınıf Düzeyi ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, beşinci olarak, sınıf öğretmenlerinin okutmakta oldukları sınıf düzeyleri ile, istenmeyen davranışlara karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanma sıklıkları bakımından istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediklerini belirlenmek amaçlanmıştır.

Bu amaçla öncelikle, sınıf öğretmenlerinin bu üç yöntemi kullanmaya ilişkin olarak elde edilen puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Daha sonra puanların aritmetik ortalamaları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığını ortaya koyabilmek amacıyla tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin okutmakta oldukları sınıf düzeyleri ile kullandıkları disiplin yöntemleri arasında yapılan çözümlene sonucunda elde edilen puan ortalamaları ve varyans analizi sonuçları Çizelge 15’de verilmiştir.

Çizelge 15’te ilk olarak, cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak 4.sınıf öğretmenlerinin 9.56, 1.sınıf öğretmenlerinin 9.54, 5.sınıf öğretmenlerinin 9.44, 3.sınıf öğretmenlerinin 9.42, 2. sınıf öğretmenlerinin ise 9.37 puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Puan ortalamaları bakımından farklı sınıf düzeylerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları arasında az da olsa bir farklılık olduğu görülmektedir.

Okutululan sınıf düzeyi özelliği ile cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları arasında görülen bu farklılığın istatistiksel olarak anlamlılığını belirlemek üzere yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu hesaplanan F değeri 0.23’tür. Elde edilen bu değer .05 düzeyinde anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

Bu sonuca dayalı olarak sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının okutmakta oldukları sınıf değişkenlerine göre farklılık göstermediği söylenebilir. Başka bir deyişle, cezalandırıcı disiplin yöntemi beş sınıf düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenleri tarafından da benzer sıklıklarda kullanılmaktadır.

Çizelge 15

Okutulan Sınıf Düzeyine Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CEZALANDIRICI DİSİPLİN YÖNTEMİ

Okutulan Sınıf Düzeyi	Sayı N	Ortalama (\bar{X})	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1.sınıf	173	9.54	2.16	910	0.23	>.05
2.sınıf	189	9.37	2.06			
3.sınıf	199	9.42	2.36			
4.sınıf	180	9.56	2.20			
5.sınıf	170	9.44	2.38			

ÖNLEYİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Okutulan Sınıf Düzeyi	Sayı N	Ortalama (\bar{X})	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1.sınıf	173	23.69	3.43	910	2.02	<.05*
2.sınıf	189	22.49	3.44			
3.sınıf	199	23.19	3.55			
4.sınıf	180	23.01	3.35			
5. sınıf	170	22.62	3.64			

İYİLEŞTİRİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ

Okutulan Sınıf Düzeyi	Sayı N	Ortalama (\bar{X})	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
1.sınıf	173	13.04	2.61	910	0.42	>.05
2.sınıf	189	13.12	2.51			
3.sınıf	199	13.27	2.78			
4.sınıf	180	13.17	2.47			
5.sınıf	170	12.94	2.50			

Çizelge 15'te ikinci olarak; sınıf öğretmenlerini okutmakta oldukları sınıf düzeyleri bakımından önleyici disiplin yöntemini kullanmalarına ilişkin ortalamalara bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 23.69 ile 1.sınıf öğretmenlerine ait olduğu görülmektedir. 3.sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması 23.19, 4.sınıf öğretmenlerinin 23.01, 5.sınıf öğretmenlerinin 22.62, 2.sınıf öğretmenlerinin ise 22.62 ile en düşük puan ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Bu ortalamalar, okutulan sınıf düzeyleri ile, önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin farklılıklar olduğu izlenimi uyanmaktadır.

Çizelge 15'te puan ortalamaları arasında birinci sınıf öğretmenleri lehine görülen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak amacıyla grup puan ortalamaları arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 2.02 olarak hesaplanmıştır. Bu değer, F tablosunda .05 anlamlılık düzeyindeki değerden daha büyüktür. Bu durum, sınıf öğretmenlerinin okutmakta oldukları sınıf düzeyi ile önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları bakımından anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak belirlenen bu farkın hangi grup ya da gruplar arası farklılıklardan kaynaklandığını belirlemek üzere yapılan Tukey HSD testi sonuçları Çizelge 16'da verilmiştir.

Çizelge 16

Okutulan Sınıf Düzeylerine Göre Önleyici Disiplin Yöntemini Kullanmaya İlişkin
Tukey HSD Testi

Sınıflar	2.sınıf	3.sınıf	4.sınıf	5.sınıf
1.sınıf	1.19*	.50	.67	1.07*
2.sınıf	-	.70	.52	.13
3.sınıf	-	-	.18	.57
4.sınıf	-	-	-	.39

Çizelge 16'da görüleceği gibi önleyici disiplin yöntemini kullanma ortalamaları bakımından 1.sınıf ile 2.sınıf ve 1.sınıf ile 5.sınıf öğretmenleri arasındaki karşılaştırmalarda, önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları

arasında .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Önleyici Disiplin Yöntemini kullanma bakımından diğer sınıf öğretmenleri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bu bulgulara dayanarak, birinci sınıfı okutmakta olan sınıf öğretmenlerinin ikinci ve beşinci sınıf öğretmenlerine oranla önleyici disiplin yöntemini daha fazla kullandıkları söylenebilir. Önleyici disiplin yönteminin temelinde sınıf kuralları ve öğrencilerin bu kurallara uymalarının sağlanması yatmaktadır. Öğrencilerin okula başladıkları ilk yıl olan birinci sınıfta toplu olarak yaşamının gerektirdiği kuralları öğrenmeleri ve kurallara uygun olarak davranmaları gerektiğini öğrenirler. Birinci sınıf öğretmenlerinin disiplini bozan öğrenci davranışlarına karşı önleyici yöntemleri sıklıkla kullanması durumu araştırma süreci için de beklenen bir sonuçtur.

Çizelge 15'te son olarak; sınıf öğretmenlerinin okutmakta oldukları sınıf düzeyleri ile iyileştirici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında en yüksek puan ortalamasının 13.27 ile 3. sınıf öğretmenlerinin olduğu görülmektedir. 4.sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları 13.17, 2.sınıf öğretmenlerinin 13.12, 1.sınıf öğretmenlerinin 13.04, 5.sınıf öğretmenlerinin ise 12.94'tür.

Çizelge 15'te sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya yönelik puan ortalamaları arasında görülen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi amacıyla yapılan varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 0.42'dir Bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca dayalı olarak, okutulmakta olunan sınıf düzeyine göre iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının farklılık göstermediği ve cezalandırıcı disiplin yönteminde olduğu gibi iyileştirici disiplin yöntemini beş sınıf düzeyini okutan sınıf öğretmenlerinin bu yöntemleri benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir. Bu bulgunun yanı sıra, birinci sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının ikinci ve beşinci sınıf öğretmenlerine oranla daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır.

3.5.6. Sınıftaki Öğrenci Sayısı ve Kullanılan Disiplin Yöntemleri

Araştırmanın dördüncü sorusu kapsamında, son olarak, sınıf öğretmenlerinin sınıflardaki öğrenci sayısı ile, istenmeyen davranışlara karşı cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanmaları arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda öncelikle, kullanılan disiplin yöntemlerine ilişkin puanların aritmetik ortalamalar ve standart sapmalar hesaplanmıştır. Daha sonra puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınamak için gruplar arasında tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Yapılan çözümleme sonucunda elde edilen değerler Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge 17’de ilk olarak, sınıftaki öğrenci sayısı değişkenlerine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları yer almaktadır. 31-40 arası öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması 9.63, 41 ve daha çok öğrencisi olanlar ile 21-30 arası öğrencisi olanların 9.38, 20 ve daha az öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin ise 9.14’tür. Sınıftaki öğrenci sayısı değişkenine göre cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma puan ortalamaları arasında az da olsa farklılıklar görülmektedir.

Puan ortalamaları arasında gözlenen bu farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda elde edilen F değeri 1.75’tir. Bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca dayalı olarak, okutmakta olunan sınıf düzeyine göre sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmaları bakımından farklılık olmadığı ve farklı sayılarda öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 17

Sınıftaki Öğrenci Sayısına Göre Kullanılan Disiplin Yöntem Puanlarının Ortalama, Standart Sapma ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

CEZALANDIRICI DİSİPLİN YÖNTEMİ						
Öğrenci Sayısı	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
20 ve daha az	111	9.14	1.94	910	1.75	>.05
21-30 öğrenci	323	9.38	2.02			
31-40 öğrenci	396	9.63	2.48			
41 ve daha çok	81	9.38	2.08			
ÖNLEYİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ						
Öğrenci Sayısı	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
20 ve daha az	111	22.55	3.51	910	1.30	>.05
21-30 öğrenci	323	22.87	3.32			
31-40 öğrenci	396	23.14	3.53			
41 ve daha çok	81	23.41	3.50			
İYİLEŞTİRİCİ DİSİPLİN YÖNTEMİ						
Öğrenci Sayısı	Sayı N	Ortalama (X)	Standart Hata (s)	Serbestlik Derecesi	F değeri (F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
20 ve daha az	111	13.13	2.51	910	0.16	>.05
21-30 öğrenci	323	13.18	2.49			
31-40 öğrenci	396	13.07	2.68			
41 ve daha çok	81	12.01	2.49			

Yine Çizelge 17'ye göre, sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma puan ortalamalarına bakıldığında; 41 ve daha çok öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin puan ortalaması 23.41, 31-40 arası öğrencisi olanların 23.14, 21-30 arası öğrencisi olanların 22.87, 20 ve daha az öğrencisi olanların ise 22.55'tir. Elde edilen bu ortalamalar önleyici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak 41 ve daha çok öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin lehine bir farklılık olduğu izlenimi uyandırmaktadır.

Puan ortalamaları arasındaki farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu F değeri 1.30 olarak hesaplanmıştır. Ortalamalar arası farklara bakılarak yapılan tahminin aksine, bu değer .05 düzeyinde anlamlı değildir.

Bu sonuca dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki öğrenci sayısı değişkeni bakımından önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıklarının farklılık göstermediği ve sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanmada olduğu gibi, önleyici disiplin yöntemini de benzer sıklıklarda kullandıkları söylenebilir.

Çizelge 17'de son olarak sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki öğrenci sayısı ile iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin puan ortalamaları yer almaktadır. 21-20 arası öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin puan ortalamaları 13.18, 20 ve daha az öğrencisi olanların 13.13, 31-40 arası öğrencisi olanların 13.07'dir. iyileştirici disiplin yöntemini kullanmaya ilişkin olarak en düşük puan ortalaması 12.01 ile 41 ve daha çok öğrencisi olan sınıf öğretmenlerindedir. Bu durum, sınıftaki öğrenci sayısına göre iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları bakımından farklılıklar olduğunu düşündürmektedir.

Puan ortalamaları arasında görülen farkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını sınıması amacıyla grup puan ortalamaları arasında yapılan tek yönlü varyans analizi sonucu elde edilen F değeri 0.16'dır. Bu değer, F tablosunda .05 anlamlılık düzeyindeki değerden daha küçüktür. Bu durum, sınıftaki öğrenci sayısı ile iyileştirici disiplin yöntemini kullanma ortalamaları arasındaki farkların .05 düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir.

Sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki öğrenci sayıları bakımından kullandıkları disiplin yöntemleri arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan çözümleme sonucu elde edilen bulgular, farklı sayılarda öğrenci sayısına sahip sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı, önleyici ve iyileştirici disiplin yöntemlerini kullanma sıklıklarının farklılık göstermediğini, üç disiplin sağlama yöntemini de aynı sıklıkta kullanıldığını göstermektedir.

3.6 Özet

Bu araştırma ile ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin, sınıf yönetimleri sırasında sıklıkla hangi istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaştıklarına, istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ve istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı en çok hangi yöntemleri kullandıklarına ilişkin olarak var olan durumun betimlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemlerin, onların kişisel özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği de araştırma konusu olarak ele alınmıştır.

Araştırmada, tarama türü bir model kullanılmıştır.

Araştırma 1999-2000 öğretim yılının bahar döneminde Eskişehir il Merkezinde bulunan 92 ilköğretim okulunun birinci kademesinde (1.,2.,3.,4. ve 5. sınıflarda) görev yapan 1235 sınıf öğretmeni üzerinde gerçekleştirilmiş, evrenin %73.8'inden kullanılabilir veri elde edilmiştir.

Araştırma verileri, bu araştırma için geliştirilen, dört bölüm olarak düzenlenen ve toplam 91 maddeden oluşan "*Sınıf Öğretmenlerinin İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Görüşlerini Belirleme Anketi*"nin sınıf öğretmenlerine uygulanması ile toplanmıştır.

Araştırmanın amacına dönük soruların yanıtlanması aşamasında verilerin çözümlenmesi, frekans, yüzde, aritmetik ortalama (X), standart sapma (S) değerlerinin

hesaplanması, puanlarla ilgili ikili küme karşılaştırmalarında bağımsız gruplar arası “t” testinden, ikiden çok küme karşılaştırmalarında ise tek yönlü varyans analizinden yararlanılmıştır. Varyans analizi sonucu hesaplanan “F” değerinin anlamlı bulunduğu durumlarda farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığı Tukey HSD (Tukey’s Honestly Significant Difference Test) çoklu karşılaştırma testi ile belirlenmiştir.

Araştırma verilerinin istatistiksel çözümlerinde “SPSS 7.0 for Windows” paket programı kullanılmıştır.

Araştırmada yapılan istatistiksel çözümlerinde anlamlılık düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

BÖLÜM IV

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın amacına dönük soruların çözümlenmesiyle elde edilen araştırma bulguları sonunda ulaşılan sonuca ve sorunun çözümü ile araştırmalara dönük önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuç

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışları ile karşılaşma sıklıklarını ve istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerine ilişkin görüşleri ile, bu davranışları engellemek için kullanılan yöntemlerin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde en sık karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları; öğretmene arkadaşlarını şikayet etme, arkadaşlarına bağırma, gereksiz gürültü yapma ve derste izin istemeden konuşma davranışlarıdır.
- İstenmeyen öğrenci davranışları, öğretmenin bazı olumsuz davranışlarından, öğrencinin ailesinden, sınıfın fiziki ortamından ve öğrencilerin kendi özelliklerinden kaynaklanan nedenlerle ortaya çıkmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı çoğu zaman önleyici disiplin yöntemini kullanmaktadırlar. İstenmeyen davranışlara karşı iyileştirici disiplin yöntemi ara sıra kullanılan, cezalandırıcı ve önleyici disiplin yöntemleri ise çok az kullanılan yöntemlerdir.
- Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları onların cinsiyetlerine göre farklılık göstermektedir.

Erkek sınıf öğretmenleri cezalandırıcı disiplin yöntemini bayan öğretmenlere göre daha sıklıkla kullanmaktadır.

- Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları onların cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir. Başka bir anlatımla, cinsiyet sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları üzerinde belirleyici bir değişken olarak gözükmemektedir.
- Sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları onların cinsiyetlerine göre farklılık göstermemektedir. Bayan ve erkek sınıf öğretmenleri iyileştirici disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları yaşlarına göre değişmemektedir. Belirlenen dört yaş grubundaki sınıf öğretmenleri cezalandırıcı disiplin yöntemini benzer sıklıklarda kullanmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları yaşlarına göre farklılık göstermektedir. 30 yaş ve daha altındaki sınıf öğretmenleri önleyici disiplin yöntemini 41-50 yaş arasındaki öğretmenler ile 51 yaş ve daha üzerinde olan sınıf öğretmenlerine göre daha sıklıkla kullandıkları belirlenmiştir.
- Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları yaşlarına göre farklılık göstermektedir. 30 yaş ve daha altındaki sınıf öğretmenleri iyileştirici disiplin yöntemini 41-50 yaş arasındaki sınıf öğretmenlerine göre daha sıklıkla kullanmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mezun oldukları okullara göre farklılık göstermemektedir. Sınıf öğretmenlerinin eğitim önlisans, eğitim fakültesi ya da eğitim fakültesi dışında başka fakültelerden mezun

olmaları, onların cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları üzerinde belirleyici bir değişken değildir.

- Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mezun oldukları okullara göre farklılık göstermektedir. Eğitim fakültesi dışında başka fakültelerden mezun olan sınıf öğretmenleri önleyici disiplin yöntemini, eğitim önlisans mezunu olan sınıf öğretmenlerine göre daha sıklıkla kullanmaktadırlar.
- Sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mezun oldukları okullara göre farklılık göstermemektedir. Başka bir anlatımla, sınıf öğretmenlerinin mezun oldukları okullar iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları üzerinde belirleyici bir değişken değildir.
- Sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermemektedir. Öğretmenlik mesleğinde farklı kıdem yıllarına sahip olan öğretmenler cezalandırıcı disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadırlar.
- Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermemektedir. Sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdemleri önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları üzerinde belirleyici bir değişken değildir.
- Sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları mesleki kıdemlerine göre farklılık göstermemektedir. 1-5 yıl mesleki kıdemi olan sınıf öğretmenleri ile 21 yıl ve daha üzeri mesleki kıdeme sahip sınıf öğretmenleri iyileştirici disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları okutmakta oldukları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermemektedir. Beş sınıf düzeyinde görev yapan sınıf öğretmenleri cezalandırıcı disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadırlar.

- Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları, onların okutmakta oldukları sınıf düzeylerine göre farklılık göstermektedir. Birinci sınıfta okutmakta olan sınıf öğretmenleri önleyici disiplin yöntemini ikinci sınıf ve beşinci sınıf öğretmenlerine göre daha fazla kullanmaktadır.
- Sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları okutmakta oldukları sınıf düzeyine göre değişmemektedir. Beş sınıf düzeyinde de görev yapan sınıf öğretmenleri iyileştirici disiplin yöntemini aynı sıklıkta kullanmaktadırlar.
- Sınıf öğretmenlerinin cezalandırıcı disiplin yöntemini kullanma sıklıkları sınıflarındaki öğrenci sayısına göre farklılık göstermemektedir. Farklı öğrenci sayısına sahip sınıf öğretmenleri cezalandırıcı disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadırlar.
- Sınıf öğretmenlerinin önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları sınıflarındaki öğrenci sayısına göre farklılık göstermemektedir. Sınıflardaki öğrenci sayısı önleyici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları bakımından belirleyici bir değişken değildir.
- Sınıf öğretmenlerinin iyileştirici disiplin yöntemini kullanma sıklıkları sınıftaki öğrenci sayısına göre farklılık göstermemektedir. Farklı sayılarda öğrencisi olan sınıf öğretmenleri iyileştirici disiplin yöntemini aynı sıklıklarda kullanmaktadırlar.

4.2. Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak, sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarını önleyebilmeleri ve bu konuda yapılmasının yararlı olacağı düşünülen araştırmalarla ilgili başlıca öneriler şöyle sıralanabilir:

- Sınıf öğretmenlerinin hizmet öncesi yetiştirme programlarında sınıf yönetimi ve sınıfta disiplin sağlama konularının ders saati ve ders içerikleri bakımından artırılması gerekmektedir.

- Halen çalışmakta olan sınıf öğretmenlerinin sınıfta disiplin sağlama yeterliklerinin artırılması amacıyla, bu yeterlikleri kazandırmaya yönelik hizmet içi eğitim etkinlikleri düzenlenmelidir.
- Aileler, disiplin ve çocuk psikolojisi konularında belirli dönemlerde düzenlenecek seminerlerle bilgilendirilmelidir.
- Bu araştırma Eskişehir il merkezindeki sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak gerçekleştirildiği için, araştırma sonuçlarını tüm sınıf öğretmenlerine genellemek sakıncalı olabilir. Bu sakıncanın giderilmesi için farklı il ve ilçeleri kapsayan benzer araştırmalar yapılmalıdır.
- Sınıf öğretmenleri dışında dal öğretmenlerinin de istenmeyen öğrenci davranışları konusunda görüşlerini belirleyecek araştırmalar yapılmalıdır.

EK 1

ARAŞTIRMANIN EVRENİ

Okulun Adı	Evrendeki Öğretmen Sayısı	Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı
1. Adalet İlköğretim Okulu	28	18
2. Adnan Menderes İlköğretim Okulu	5	3
3. Ahmet Olcay İlköğretim Okulu	12	11
4. Ahmet Sezer İlköğretim Okulu	12	10
5. Ali Fuat Cebesoy İlköğretim Okulu	26	19
6. Ali Rıza Efendi İlköğretim Okulu	13	13
7. Anadolu İlköğretim Okulu	20	20
8. Ata İlköğretim Okulu	9	8
9. Atatürk İlköğretim Okulu	4	3
10. Av.M. Büyükerman İlköğretim Okulu	5	5
11. Aziz Bolel İlköğretim Okulu	8	7
12. Barbaros İlköğretim Okulu	20	10
13. Battalgazi İlköğretim Okulu	10	8
14. Cahit Kural İlköğretim Okulu	5	5
15. Cengiz Topel İlköğretim Okulu	12	12
16. Cumhuriyet İlköğretim Okulu	18	12
17. Çamlıca Tic. Od. İlköğretim Okulu	14	14
18. Dr. Halil Akkurt İlköğretim Okulu	18	8
19. Dr. M. Çamkuru İlköğretim Okulu	3	2
20. Dumlupınar İlköğretim Okulu	20	11
21. Edebali İlköğretim Okulu	13	10
22. 1.HİB İlköğretim Okulu	24	22
23. Erdal Abacı İlköğretim Okulu	5	3
24. Erenköy İlköğretim Okulu	4	4
25. Ertuğrulgazi İlköğretim Okulu	5	5
26. Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	24	7
27. Gazi İlköğretim Okulu	13	12
28. Halil Yasin İlköğretim Okulu	14	12

Okulun Adı	Evrendeki Öğretmen Sayısı	Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı
29. Havacılar İlköğretim Okulu	9	5
30. Huzur İlköğretim Okulu	10	9
31. Hürriyet İlköğretim Okulu	16	13
32. İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu	28	23
33. İki Eylül İlköğretim Okulu	19	10
34. İsmetpaşa İlköğretim Okulu	16	15
35. İstiklal İlköğretim Okulu	12	12
36. Kardeşler İlköğretim Okulu	10	9
37. Kazım Karabekir İlköğretim Okulu	9	7
38. Kıbrıs İlköğretim Okulu	19	19
39. Kılıçarslan İlköğretim Okulu	12	12
40. Korg. Lütfü Akdemir İlköğretim Okulu	18	14
41. Kurtuluş İlköğretim Okulu	16	8
42. Kutipoğlu İlköğretim Okulu	20	17
43. Malhatun İlköğretim Okulu	6	5
44. Maraşal Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu	23	17
45. Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	4	4
46. Mehmet Ali Yasin İlköğretim Okulu	20	9
47. Mehmetçik İlköğretim Okulu	2	2
48. Mehmet Gedik İlköğretim Okulu	5	5
49. Melahat Ünügür İlköğretim Okulu	24	19
50. Milli Zafer İlköğretim Okulu	31	31
51. Mimar Sinan İlköğretim Okulu	14	12
52. Mithatpaşa İlköğretim Okulu	15	13
53. Mualla Zeyrek İlköğretim Okulu	18	17
54. Murat Atılgan İlköğretim Okulu	20	19
55. Mustafa Kemal İlköğretim Okulu	10	3
56. Namık Kemal İlköğretim Okulu	15	13

Okulun Adı	Evrendeki Öğretmen Sayısı	Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı
57. Nasrettin Hoca İlköğretim Okulu	6	6
58. Necatibey İlköğretim Okulu	13	10
59. 19 Mayıs İlköğretim Okulu	4	4
60. Org. Halil Sözer İlköğretim Okulu	17	11
61. Osmangazi İlköğretim Okulu	20	14
62. Orhangazi İlköğretim Okulu*	0	0
63. Özel İdare İlköğretim Okulu	10	8
64. Plt.Bnb. Ali Tekin İlköğretim Okulu	19	18
65. Porsuk İlköğretim Okulu	20	10
66. Reşat Benli İlköğretim Okulu	16	8
67. Sakarya İlköğretim Okulu	8	7
68. Sami Sipahi İlköğretim Okulu	4	4
69. Sazova İlköğretim Okulu	5	5
70. Sinan Alaagaç İlköğretim Okulu	30	24
71. Sultandere İlköğretim Okulu	10	9
72. S. Havva Kamışlı İlköğretim Okulu	10	6
73. Şht.Tm.Subutay Alkan İlköğretim Okulu	8	7
74. Şeker İlköğretim Okulu	20	15
75. Şirintepe İlköğretim Okulu	8	5
76. T.E.I. Alparslan İlköğretim Okulu	5	4
77. Ticaret Borsası İlköğretim Okulu	8	8
78. Tunalı İlköğretim Okulu	4	4
79. Turan İlköğretim Okulu	8	6
80. Ülkü İlköğretim Okulu	16	7
81. Vali Bahattin Güney İlköğretim Okulu	18	10
82. Vali Münir Raif Güney İlköğretim Okulu	13	12
83. Yrb. M.Y.Gülle İlköğretim Okulu	10	8
84. Yavuz Selim İlköğretim Okulu	20	16

* Orhangazi İlköğretim Okulu'nda sınıf öğretmeni bulunmamaktadır.

Okulun Adı	Evrendeki Öğretmen Sayısı	Çalışma Evrenindeki Öğretmen Sayısı
85. Yenikent İlköğretim Okulu	10	4
86. 75. Yıl İlköğretim Okulu	10	9
87. 24 Kasım İlköğretim Okulu	24	17
88. 23 Nisan İlköğretim Okulu	17	15
89. Yunusemre İlköğretim Okulu	15	7
90. 100. Yıl İlköğretim Okulu	10	9
91. Ziya Gökalp İlköğretim Okulu	20	14
92. Zübeyde Hanım İlköğretim Okulu	14	9
Toplam	1235	946

EK 2

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Sayın Sınıf Öğretmeni,

Bu araştırma; ilköğretim okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma sıklıklarını, istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenlerini ve istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı hangi yöntemlerin sıklıkla kullanıldığını belirlemek amacıyla yapılmaktadır.

Araştırma için hazırlanan bu anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları, üçüncü bölümde istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri, dördüncü bölümde istenmeyen davranışlara karşı kullanılan yöntemler ile ilgili maddeler bulunmaktadır.

Bu çerçevede sizden istenilen, ankette bulunan dört bölümdeki her bir maddeye ilişkin kendi görüşünüzü yansıtan seçeneğe (X) işareti koyarak belirtmenizdir. Anket ile toplanan bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacak ve genel olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete adınızı ve soyadınızı yazmanız gerekmektedir.

Ankete ilişkin vermiş olduğunuz içten cevaplar ve araştırmaya katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

Nükhet SAYIN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I

KİŞİSEL BİLGİLER

Bu bölümde size ilişkin kişisel bilgiler sorulmaktadır. Lütfen aşağıdaki kişisel bilgilerden size uygun olan seçeneklerin yanındaki parantezlerin içine çarpı işareti koyunuz ve ilgili boşlukları doldurunuz.

1. Cinsiyetiniz

Bayan Erkek

2. Yaşınız

30 yaş ve altı 41-50 yaş
 31-40 yaş 51 yaş ve üzeri

3. Mezun olduğunuz okul

Eğitim Önlisans
 Eğitim Fakültesi
 Eğitim Fakültesi Dışı

4. Meslekteki kıdeminiz

1-5 yıl 11-20 yıl
 6-10 yıl 21 yıl ve üzeri

5. Bu öğretim yılında okutmakta olduğunuz sınıf

1. sınıf 2. sınıf
 3. sınıf 4. sınıf
 5. sınıf

6. Sınıfınızdaki öğrenci sayısı

20 ve daha az öğrenci 31-40 öğrenci
 21-30 öğrenci 41 ve daha çok öğrenci

BÖLÜM II

SINIFTA İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARI

Bu bölümde, öğrencilerin sınıf içinde istenmeyen davranışları ele alınmaktadır. Aşağıda verilen istenmeyen davranışlarla sınıfınızda **hangi sıklıkta karşılaşmaktasınız?** Lütfen karşılaştığınız istenmeyen her bir davranış için, verilen sıklık düzeylerinden size en uygun gelen seçeneğin altındaki parantezin içine çarpı işareti koyunuz.

	<u>Hiçbir Zaman</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Çoğu Zaman</u>	<u>Her Zaman</u>
1- Öğretmene karşı saygısızca davranma	()	()	()	()
2- Öğretmenin verdiği sınıf içi görevlerden kaçma	()	()	()	()
3- Öğretmene yalan söyleme	()	()	()	()
4- Öğretmene arkadaşlarını şikayet etme	()	()	()	()
5- Öğretmene sürekli itiraz etme	()	()	()	()
6- Sınıfa geç girmek (tenefüsten geç dönme, okula geç kalma)	()	()	()	()
7- Geçerli bir nedeni olmadan okula gelmeme	()	()	()	()
8- Gereksiz gürültü yapma (kapıyı çarpma, sıra ya da masasına vurma)	()	()	()	()
9- Derste izin istemeden konuşma	()	()	()	()
10- Dersin konusu dışında konuşma	()	()	()	()
11- Derse çalışmadan gelme	()	()	()	()
12- Verilen ev ödevini yapmama	()	()	()	()
13- Kitap, defter gibi ders araçlarını okula getirmeme	()	()	()	()
14- Derste oturduğu yeri izinsiz değiştirme	()	()	()	()
15- Derste sınıf içinde amaçsızca dolaşma	()	()	()	()
16- Derste şarkı söyleme, ıslık çalma	()	()	()	()
17- Derste gülme ve arkadaşlarını güldürme	()	()	()	()

	<u>Hiçbir Zaman</u>	<u>Nadiren</u>	<u>Çoğu Zaman</u>	<u>Her Zaman</u>
18- Derse ve anlatılanlara karşı ilgisiz davranma (dışarıyı seyretme, hayal kurma, vs.)	()	()	()	()
19- Ders sırasında bir şeyler yiyip içme (sakız çiğneme, çikolata yeme)	()	()	()	()
20- Kendisinin ya da arkadaşlarının eşyalarıyla oynama	()	()	()	()
21- Gereksiz yere sınıfın dışına çıkmak isteme	()	()	()	()
22- Defter ve kitaplarını yırtma, kırıştırma	()	()	()	()
23- Sınavlarda kopya çekme	()	()	()	()
24- Arkadaşının eşyalarına zarar verme	()	()	()	()
25- Arkadaşına bağırma	()	()	()	()
26- Arkadaşına küfür etme	()	()	()	()
27- Arkadaşına vurma, itme	()	()	()	()
28- Sınıfa ait eşyalara zarar verme	()	()	()	()
29- Öğretmenin verdiği bir işi oyalanarak yapma	()	()	()	()
30- Görünüşüne, kıyafetine, temizliğine özen göstermeme	()	()	()	()
31- Okula özel eşyalarını getirme (oyuncak, cep telefonu, misket, çakı, vb.)	()	()	()	()

Karşılaştığınız istenmeyen başka davranışlar varsa lütfen yazınız.

.....

.....

.....

BÖLÜM III

SINIFTA İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARININ NEDENLERİ

Bu bölümde, öğrencilerin sınıf içindeki istenmeyen davranışlarının olası nedenleri verilmiştir. Verilen her bir nedenin, istenmeyen davranışa yol açıp açmadığına **hangi düzeyde katılmaktasınız?** Lütfen her bir olası nedene ilişkin görüşlerinizi ilgili seçeneğin altındaki parantezin içine çarpı işareti koyarak belirtiniz.

	<u>Hiç Katılm.</u>	<u>Biraz Katılı.</u>	<u>Oldukça Katılı.</u>	<u>Tamamen Katılı.</u>
1- Ailenin çocuğa karşı ilgisizliği	()	()	()	()
2- Ailenin çocuğun eğitimine ilgisizliği	()	()	()	()
3- Aile içi geçimsizlikler, anlaşmazlık ve kavgalar	()	()	()	()
4- Anne ve babanın boşanmış olması	()	()	()	()
5- Kardeş sayının fazla olması	()	()	()	()
6- Ailenin sosyal ve ekonomik durumunun çok yetersiz olması	()	()	()	()
7- Ailenin sosyal ve ekonomik durumunun çok iyi olması	()	()	()	()
8- Aile içinde aşırı baskı görmesi	()	()	()	()
9- Evde ders çalışacak ortamın bulunmaması	()	()	()	()
10- Televizyonda şiddet içerikli programların izlenmesi	()	()	()	()
11- Sınıfın kalabalık olması	()	()	()	()
12- Sınıftaki oturma düzeninin öğrenciler için uygun olmaması	()	()	()	()
13- Sınıfın genel durumuna göre öğrenci başarı düzeyinin düşük ya da yüksek olması	()	()	()	()
14- Öğrencilerin sınıf kurallarını benimsenmemesi	()	()	()	()
15- Öğretim araçlarının yetersizliği	()	()	()	()
16- Öğretmen-veli arasındaki iletişimsizlik	()	()	()	()

	<u>Hiç</u> <u>Katılm.</u>	<u>Biraz</u> <u>Katıly.</u>	<u>Oldukça</u> <u>Katıly.</u>	<u>Tamamen</u> <u>Katıly.</u>
17- Öğretmenin bağırarak konuşması	()	()	()	()
18- Öğretmenin öğrencisiyle alay etmesi	()	()	()	()
19- Öğretmenin öğrencilerini birbirleri ile kıyaslaması	()	()	()	()
20- Öğretmenin öğrencilerin seviyesine inememesi	()	()	()	()
21- Öğretmenin her ders aynı öğretim yöntemini kullanması	()	()	()	()
22- Derse başlamadan önce, dersin sonunda kazanılacak bilgilerin öneminin anlatılmaması	()	()	()	()
23- Öğretmenin sınıf kurallarını uygulamada tutarsız davranması	()	()	()	()
24- Öğretmenin öğrencileri arasında ayırım yapması	()	()	()	()
25- Öğretmenin öğrencilerini notla korkutması	()	()	()	()
26- Öğretmenin derse zamanında girmemesi	()	()	()	()
27- Öğretmenin öğrencilerine önem vermemesi	()	()	()	()
28- Öğretmenin deneyimsiz olması	()	()	()	()
29- Öğretmenin iletişim becerilerinin eksik ya da yetersiz olması	()	()	()	()
30- Öğretmenin olumlu davranışları ödüllendirmemesi	()	()	()	()

Sizce istenmeyen davranışlara yol açan başka nedenler varsa lütfen yazınız.

.....

.....

.....

BÖLÜM IV

SINIFTA İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA KARŞI KULLANILAN
YÖNTEMLER

Bu bölümde, istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı öğretmenlerin kullandığı olası yöntemler verilmiştir. Verilen yöntemleri kendi sınıfınızda **hangi sıklıkta kullanmaktasınız?** Lütfen her bir yöntemi hangi sıklıkta kullandığınızı gösteren seçeneğin altındaki parantezin içine çarpı işareti koyarak belirtiniz.

	<u>Hiç Kullanıv.</u>	<u>Ara Sıra Kullanıv.</u>	<u>Çoğu Z. Kullanıv.</u>	<u>Her Z. Kullanıv.</u>
1- Görmezden gelme	()	()	()	()
2- Öğrenciyi uygun bir dille uyarma	()	()	()	()
3- Öğrenciyi bağırma	()	()	()	()
4- Öğrenci ile dersten sonra konuşma	()	()	()	()
5- Öğrenciyi sınıf kurallarını hatırlatma	()	()	()	()
6- Öğrenciyi üzerine yürür gibi yapma	()	()	()	()
7- Öğrenciyi sözsüz uyarma(baş sallama, gözünün içine bakma, surat asma, vs.)	()	()	()	()
8- Öğrenciyi davranışından dolayı üzülüğünü, küstüğünü söyleme	()	()	()	()
9- Dersin konusu ile ilgili sorular sorarak öğrencinin dikkatini derse çekme	()	()	()	()
10- Dersin konusunda, yönteminde değişiklik yapma	()	()	()	()
11- Öğrencinin oturduğu yeri değiştirme	()	()	()	()
12- Öğrenciyi daha fazla ödev verme	()	()	()	()
13- Öğrencinin bu davranışının nedenini anlamaya çalışma	()	()	()	()
14- Öğrenciyi sınıf dışına çıkarma	()	()	()	()
15- Öğrenciyi dokunarak uyarma	()	()	()	()
16- Öğrencinin tenefüse çıkmasına izin vermeme	()	()	()	()

	<u>Hiç</u> <u>Kullanmy.</u>	<u>Ara Sıra</u> <u>Kullanv.</u>	<u>Çoğu Z.</u> <u>Kullanv.</u>	<u>Her Z.</u> <u>Kullanmy.</u>
17- Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösterme	()	()	()	()
18- Olumlu davranışları ödüllendirme	()	()	()	()
19- Öğrenciyi tek ayak üstünde bekletme	()	()	()	()
20- Öğrencinin eğlenceli ders etkinliklerine katılmasına izin vermeme	()	()	()	()
21- Öğrenciyi sınıf içi görevi vererek cezalandırma	()	()	()	()
22- Öğrenciyi okul yöneticisine gönderme	()	()	()	()
23- Öğrencinin ailesine haber verme	()	()	()	()
24. Öğrenciyi bedensel olarak cezalandırma (saçını çekme, kulağını çekme gibi)	()	()	()	()

İstenmeyen davranışlara karşı kullandığınız başka yöntemler varsa lütfen yazınız.

.....

.....

ANKET BİTMİŞTİR. YARDIMLARINIZ VE ANKETE AYIRDIĞINIZ

DEĞERLİ ZAMAN İÇİN TEŞEKKÜR EDERİM

EK 3

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

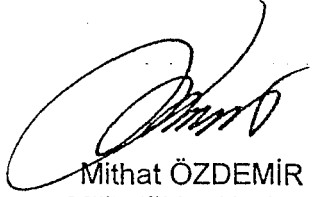
SAYI : B.08.4.MEM.4.26.00.02.
KONU: Anket uygulaması.

4794

VALİLİK MAKAMINA

İlimiz Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünden alınan 16/02/2000 tarih ve 163-559 sayılı yazıda; Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi tezi yüksek lisans programı öğrencisi Arş.Gör.Nükhet SAYIN'ın tezi ile ilgili olarak İlimiz İlköğretim Okullarında "Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları Disiplin Sorunlarına İlişkin Görüşleri" adlı anketini uygulaması için izin istenilmektedir.

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans programı öğrencisi Arş.Gör.Nükhet SAYIN'ın İlköğretim Okullarında görevli öğretmenlere anket uygulaması Müdürlüğümüzce uygun görülmekte olup, Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.


Mithat ÖZDEMİR
Milli Eğitim Müdürü

OLUR.
16.02/2000
B.Şahin TUTUNCU
Vali.
Vali Yardımcısı

KAYNAKÇA

- Açıklalın Aytay, Haluk Yavuzer, Nurgül Yavuzer, Ziya Selçuk. **Çocuklarımız İçin Eğitim Sohbetleri**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2001.
- Atıcı, Meral. "İlkokul Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Yetkinlik Beklentisi Rolünün İngiltere ve Türkiye'de Seçilen Bir Araştırma Grubu Üzerinde İncelenmesi." **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. 1999.
- Aksoy , Naciye. Classroom Management and Student Discipline in Elementary Schools of Ankara (Turkey). **Doktora Tezi**. OHIO: Universty of Cincinnati, 1999.
- _____. "Sınıf İçi Disiplin Sorunlarını Azaltmada İzlenebilecek Temel Yaklaşımlar". **Eğitim Araştırmaları Dergisi**. Ankara: Anı Yayıncılık, Ekim-2000.
- Arends, Richard I. **Learning to Teach**. Colege of Education. Universty of Maryland. 1991.
- Ataman, Ayşegül. "Sınıf İçinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler". **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. Editör Leyla Küçükahmet. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım: 2000.
- Aydın, Ayhan. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Anı Yayıncılık, 1998.
- Başar, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: PEGEM Personel Eğitim Merkezi, 1994.
- Başaran, İbrahim E. **Eğitim Yönetimi**. Ankara: Yargıcı Matbaası, 1996.
- Bayrak, Coşkun. "Okullardaki Disiplin Uygulamalarının Çağdaş Yönetim Anlayışı açısından Değerlendirilmesi". **II. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde Sunulan Bildiri**. Hacettepe Üniversitesi. Ankara: 1995.
- Brophy Jare ve Janet Alleman. "Classroom Management in a Social Studies Learning Community". **Social Education**. 62 (1): 56-58, Jan 1998.

Çilenti Kamuran. **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1984.

Chemlynski, Carol. "Discipline as Teaching". **The Education Digest**. Ann Arbor: 62 (3), 42-44, Nov.1996.

Cipani, Ennio. **Classroom Management for all Teachers: 11 Effective Plans**. Merrill: Upper Saddle River, N.J., 1998.

Cullingford, Cedric. **The Effective Teacher**. London: Cassel, 1995.

Edwards, Clifford H. **Classroom Discipline and Management**. Merrill: Second Edition. Upper Saddle River N.J., 1997.

Erden Münire ve Yasemin Akman. **Gelişim Öğrenme-Öğretme**. Ankara: Arkadaş Yayınevi, 1998.

Ertürk, Selahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1972.

Emmer Edmund T., Carolyn M. Evertson, Barbara S. Clements ve Murray E. Worsham. **Classroom Management for Secondary Teachers**. Boston: Mass: Ally and Bacon, 1997.

Evertson, Carolyn M. **Classroom Management for Elementary Teachers**. Boston: Mass: Allyn and Bacon, 1997.

Froyen, Len A. ve Annette M. Iverson. **Schoolwide and Classroom Management**. Third Edition. Upper Saddle River, N.J.: Merrill, 1999.

Gürkan Tanju ve Ertan Gökçe. **Türkiye'de ve Çeşitli Ülkelerde İlköğretim**. Ankara: Siyasal Kitabevi, 1999.

Glasser, William. **Okulda Kaliteli Eğitim: Öğrencileri Baskısız Yönetmek** (Çeviren:Ulaş Kaplan). İstanbul: Beyaz Yayınları, 1999.

Gordon, Thomas. **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**. (Çeviren: Emel Aksoy). İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997.

Henson, Kenneth T. **Methods and Strategies for Teaching in Secondary and Middle Schools**. New York: Longman, 1988.

Hollingsworth Poul M. ve Kenneth H. Hoover. **İlköğretimde Öğretim Yöntemleri**. (Çeviren: Tanju Gürkan, Erten Gökçe ve Duygu S. Güler). Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları No: 214, 1999.

Hoover, Kenneth H. **The Professional Teacher's Handbook: A guide for Improving Instruction In Today' Middle and Secondary Schools**. Boston_london: Allyn and Bancon, Inc., 1976.

İlgar, Lütfü. **Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi**. İstanbul: Beta Basım Yayım, 1996.

Kaplan, Charles. "Teachers' Punishment Histories and Their Selection of Disciplinary Strategies." **Contemporary Educational Psychology**. 17, 258-265, 1992.

Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri, 1995.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 1998.

Kerr, Mary M. ve C. Michael Nelson. **Strategies for Maning Behavior Problems in the Classroom**. Second Edition. New York: Macmillan Pub. Co., 1989.

Kounin, Joan.S. **Discipline and group Management in Classrooms**. New York: Holt. Rinehart and Winston, 1980.

Merrett Frank ve Kevin Wheldall. "Identifying Troublesome Classroom Behavior". **Positive Teaching in the Primary School**. Paul Chapman Publishing Ltd. 1989.

Ök, Muharrem, Osman Göde ve Vesile Alkan. “İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşimine Sınıf Yönetimi Kurallarının Etkisi”. **Milli Eğitim: Eğitim-Sanat-Kültür Dergisi**. Ankara: Sayı:145. Mart 2000.

Özen Arzu ve Sema Batu. “Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Kontrolüne Yönelik Sorunlarının ve Gereksinim Duydukları Destek Hizmet Türlerinin Belirlenmesi”. **4.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 1**. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1076, 1999.

Özyürek, Mehmet. **Sınıfta Davranış Yönetimi**. Ankara: Kartepe Yayınları, 1996.

_____. **Sınıfta Davranış Değiştirme**. Ankara: Kartepe Yayınları, 1998.

Sarıtaş, Mustafa. “Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama”. **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. (Editör: Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Selçuk Ziya. “Disiplinde Rehberlik Yaklaşımı ve Sınıf Yönetimi”. **Çocuklarımız İçin Eğitim Sohbetleri**. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s.171-221, 2001.

Ristow, Kate. “Catechist’s clipboard # 3: Classroom Managemnt and Discipline.” **Catechist**, Dayton 33(2): 49-50, Oct 1999.

Robinson, Adjia. **Principles and Practice of Teaching**. London: george Allen and Unwin LTD, 1980.

Türnüklü, Abbas. İlkokullarda Sınıf Yönetimi. **Yayınlanmamış Doktora Tezi**. 1999.

_____. “İlköğretimde Sınıf Düzeni”. **Yaşadıkça Eğitim** .Sayı:65. Ocak-Şubat-Mart: 2000.

Tertemiz, Neşe. “Sınıf Yönetimi ve Disiplin”. **Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar**. (Editör: Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Yavuzer, Haluk. "Etkili Öğrenme Ortamının Oluşturulmasında Öğretmenin Rolü".
Çocuklarımız İçin Eğitim Sohbetleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık, s.77-113,
2001.

Yeşilyaprak, Binnur. **Eğitimde Rehberlik Hizmetleri.** Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2000.

Yüksel, Öznur. **İnsan Kaynakları Yönetimi.** Ankara: Gazi Kitapevi, 1998

Queen, J. Allen, Beth B. Blackwelder ve Leon P. Mallen. **Responsible Classroom Management for Teachers and Students.** Merrill: Upper Saddle River, N.J., 1997.